

telő élen lássuk, az érdemes tudóst nagy műve befejeztének alkalmából legf. elismerése valamely kitüntető jelében részesítette.

Mert valóban, a rövid emberi életből huszonhat évet kitartó munkássággal s nem lankadó lelkesedéssel egy ez élnak, egy ügynek szentelni, még akkor is tiszteltre és rokonszenvre érdemes dolog volna, ha e cél irányában törekedett, az ügy csekély fontosságú vagy éppen jelentéktelen volna is. Mennyivel inkább egy arra érdemes ügynek, egy magas és nagyfontosságú célnak! Mert az emberi nem szellemi előhaladásának és fajunk nemesbűlésének titka nem a pillanatnyi fölhevülések nagyszerű ihletében, hanem a észlelt és kitartó munkásság következtében fekszik legtöbbször. A tudomány nagy vívmányait, ha percz szülte is olykor, de évek hosszú sora érlelte mindig; az ihlet legfőbb alakját adhatta meg annak, a mit a munka készített elő. Ha említik, hogy Schwarzb. Berthold véletlenül fedezte föl a pszkaport, s hogy Newton egy fájáról leeső alma fölötti merengés vezette az ujkor legnagyobb fölfedezésére, a nehézkedés törvényére, ezt csak bizonyos értelemben fogadhatjuk el. A breisgaui szerzetes évek óta folytatott vegytani kutatások közt jött rá a salétrom és szén meg kén vegyületének robbanó erejére; s a cambridgei egyetem nagy tanára egyéniségében és észirányában, nem pedig a leeseő almában fektűdött a nehézkedési törvény fölfedezésének az igazi oka. Csak a kitartó munka az, a mi mindig megtermi gyümölcsét, még akkor is, ha a munkás nem érthette meg, hogy maga szedhesse.

Fogarasi nagy műve befejezését megérte, s ez szerencséje; érdeme azért nem nagyobb. Érdeme az: hogy megfelelő erővel kezdett egy a legnagyobb erőfeszítésre méltó munkához, s hogy azt 26 évig kitartóan folytatta. Elmondhatja, hogy egy nap sem telt el tőle tétlenül e munkában. Nulla dies sine linea. Ez az igazi érdem. Mert hogy munkája tökéletes volna, még csak emberileg szólva is, azt sem ő, ritka szerénységében nem igényli magának, sem — ily munkánál — senki azt nem igényelhetné. Nemcsak azért nem, mert az ilyen mű munkákról mondta Góthe: „So eine Arbeit wird eigentlich nie fertig“ („az ily fajta mű soha sem készül el tulajdonképp“), mert a szokásos, anyagi és alakilag, származtatási- és összehasonlításilag kimeríthetetlen, hanem azért sem, mert a nyelvtudományban általában elfogadott és közérvelnyeknek elismert elvek nincsenek, s különböző, sőt ellenkező irányok vannak, melyek egyiránt jogosultak, s melyek mindenkinek egyenlő érvényesítése fölülmulja egy ember erejét s lehetetlen egy műben. Azért az akadémia Nagy Szótára is, különböző oldalról, sokféle bírálat alá eshetik; eszékszintű, ha más irányelvek szerint készült volna. Az akadémia választása mindenesetre szerencsés volt, hogy oly két férfira bízta e nagy munkát, kik egy elv szerint dolgoztak; de a munkát végképp befejeztnek ezzel nem tekintik. Már most elrendelte a pótkötet készítését, melyben a hiányok és hibák helyrehozassanak; s nem szenved kétséget, hogy a közelebbi század alatt, a kik azt érik, még több ily kiegészítő adalék elkészítését fogják látni, mint a francia akadémia is, egy átdolgozást befejezve, azonnal a másikhoz kezd mindig. A mel-

lett készített az akadémia a nyelv-történeti szótárt is, mely az élő nyelv-anyagon kívül az elavultat is fölelelje.

Mindez semmit sem von le Fogarasi érdeméből és munkája becséből. Mert bármikép gondolkozzék is egyik vagy másik nyelvész iskolá a Nagy Szótár kidolgozásában követett főelvek értékéről s azok alkalmazásának kisebb vagy nagyobb tökélyéről: egyet senki sem von kétségbe; azt: hogy az élő magyar nyelv tényei eddig nem volt teljességgel vannak abban összegyűjtve, s az még soká, talán századokig forrásul fog szolgálni a nyelvanyag ismeretének.

Lapunk szűk keretéhez és nem szak tudományi köréhez képest elégnék tartottuk ennyit mondani e nagy mű méltatásához, midőn Fogarasi János arcképét, ez alkalomból, már másodszor mutatjuk be olvasóinknak. Mert a Vasárnapi Ujság már 1864. (november 20-iki) 47-dik számában közölte volt az érdemes tudós arcképét és életrajzát. S épen ez okból, hivatkozással arra, az életrajz adataira csak igen röviden akarunk ezuttal kiterjeszkedni.

Fogarasi János, a Rákócziak korában Erdélyből kiszármazott régi nemes család sarja, 1801. április 17-én született Abauj-megye Felső-Kázmárc helységében. Tanulását a falusi iskola befejeztével, előbb Szikszón, majd Sáros-Patakon folytatta, hol már akkor a jogi pályára határozta el magát. Először e pályán lépett ki az ismeretlenség homályából s nemcsak mint tisztviselő vetette meg későbbi emelkedése alapjait, hanem mint író és tudós is. Mert tudvalevő, hogy Fogarasi két, egymással semmi rokonsággal nem álló szak tudományban, a jogi és a nyelvtudományban, egyaránt kitűnő műveket adott irodalmunknak. Több munkái, mind a két téren, elő vannak sorolva az említett életrajzi vázlatban s azokat annál kevésbbé ismételjük itt, mert azóta irodalmi egész munkásságát fentebb méltatott monumentális nagy munkája, a Magyar Nyelv Szótára vette igénybe. Ennek szentelte, terjedelmes, és a nyelv szellemébe s bölcselétébe beható előtanulmányok után, férfi- és hajló kora egész munkásságát. Ennek szentelte testi és lelki ereje javát. A meghatottság pillanatában, midőn az akadémia nagy gyűlésének kosoruját szerényen meghajtott fejjel fogadta — kimondta életének nagy titkát is, melyet a kik hallottak, soha sem fognak elfelejteni. Abban az időben, midőn a hazafisága közélet minden teréről való visszavonulásban találta legméltóbb kifejezését, ő, bár a politikai áramlatoktól nem érintett bírói hivatalból azért nem vonult vissza, hogy anyagi gondoktól menten, lelke összes erejét, munkássága óráit, a föl vállalt nagy munkának szentelhesse. Aldoatába került ez, vallá ma, nagy erkölcsi áldozatába, de meghozta az ügynek.

A pesti kereskedelmi- és váltótörvény-szék elnökségéből, az alkotmány helyreállítására s a fő törvényeszek rendezésére alkalomával, a legfőbb törvényeszek bírái közé neveztetett ki s e díszes állásban van ma is.

Mint az akadémia rendes tagja, kezdetől fogva a jogtudományi osztályba soroztatott, s ma is az azt is magában foglaló második osztályban foglal helyet, legalább névtárlag, mert munkássága az első (nyelvtudományi) osztályba sorozza őt, s itt a nyelvtudományi bizottságnak is

egyik legmunkásabb tagja. Ez osztály érdekeit anyagilag is tetemesen segíti elő. Mint régibb rendes tag fizetésben (500 ft.) részestlívén az akadémiától, évek óta már nyelvtudományi célokra szenteli ez összeget; felerészben az ő költségén történt Bálinth Gábor nyelvészeti utaztatása, s történetik most is e fiatal tudós által a kelet-ről hozott nyelv-anyag földolgozása is.

Résztünkrol az akadémia s a nemzet szerencsekívánataihoz szerény éljen kiállításunkkal akartunk e rövid vázlatlalt járulni. Isten éltesse az ősz 73 éves, de még testi és lelki ereje teljével ékeskedő tudóst! Hogy befejezhesse még nagy műve pótkötetét is és soká őrvehessen a köztisztviselőnek, nagy műve fölött, melyről elmondhatja a római költővel: exegi monumentum aere perennius!

— á —

GEZA ÉS LÁSZLÓ

A DÖMÖSI ERDŐBEN.

(Mutatódn „Salamon“ történeti költeményből.)

Felül Visegrádon épüle Dömös-vár,
Mihály keze által, azért nagy idős már,
Ki Győzse vezérnek vala testvér öccse,
Apja Szár Lászlónak, Béla király öse.

Nagy rengeteg erdő környezte a kastélyt;
S ha láta tavaszt, nyárt, vagy láta havas télt,
Vala dús vadászat sürlőjében egykép,
Szarvasra, bölényre, vagy úzni a medvét.

Hányszor csapa vig zajt daliák hahója,
Ha vadkan ugort föl vén törzsek alóla!
A megüszött szarvast mily játsza követék,
Víz- s hegy-szakadson, fejedelmi leventék!

Szeretett vadászni Vasul egykor itten,
Napestig is eljárt a cserén, a bikken;
Hányszor nem veré föl, ha lovára pattant,
A hívós forrástól a pihenő vadkant!

Ah, az ifjú hősnak — hisz akkor még ép volt! —
Zizegett az erdő, ragyogott az égbolt!
S hányszor álmodá, ah, mikor vak, siket lett,
Hogy fölé őzet, szemes hiuzt kerget!

Béla is ifjonta, Endre- s Leventével,
A nagy erdőséget hányszor részéte fel!
Hol az őz bűjt, szarvas tördelte a gallyat,
Oseveg hegyi forrás s a vizeses jalgat.

Öltö követ lőtöt; kidől agg, gyerek nő —
De ifjan örökre, nem vénül az erdő,
Soha nincs hiájával a vadászai zajnak...
— Most is itt vadásztak a királyi sarjak.

Vad emsére Géza, László meg bölényre.
— S már a siető nap a delpontira ére,
Belopá sugárit, hogy már csak a esergő
Forrás sürlőjében vala hús az erdő.

Fáradtan a hajszótól, a két fejedelmi
Ifjú is azonnapi ide jött delelni,
Azonnapi a melyen a tanácsot épen
Tartá a király, fenn a vár teremében.

Hogy oda fölmennék: ők is megigérték,
De apjoktól délig magukat kikerétek,
— Hajnali szerencse ha valámint adna —
Vadászni kimennek, de csupán nagy vadra.

Őz, nyul az erdőből hiába robbant fel,
Szarvas csalogatta, most nekik a sem kell.
A mi kellett volna, azt meg el nem érik,
Nagy vad mind a kettőt kifárasztja délig.

A bölény elvesztett nyomáról elsőnek
A forrás vizéhez László herceg jött meg.
Fáradt ugyan, fáradt, de oly igen mégse,
Hogy azért lankadtabb legyen a menése.

A kis patak árkan könnyeden átpattant;
Azután lehajlik, a jégáldag habban
Megfürösztöti képét, jőt iszik beöle,
S tegzesről, puzdrástól oda mellé dőle.

Aztán Géza herceg jöve, s kimerülten,
— Tegzesét eldobva — hevert meg a fűben.
Alig vala öcsösét közönséni kedve,
Inni se' hajolt meg, ott fekvék lihegve.

„De ki vagy fáradva!“ mond neki az öccse.
„Valamely vad elcsalt? Visegrádtól jössz-e?“
Vagy még tán messzebbig csala el gonosz vad?
Hogy annyira üsted s mégis el nem hozhatd!“

Felel neki Géza: „Egy emsét kergettem,
Fogadom nincs olyan több e rengetegben!
Hanem elvesztettem egy szika-garadnál,
Bizony jól találád: szinte Visegrádnál!“

„De nem a mit üstem fárasztá ki engem;
A mi engem üzött, — idebenn, szívemben,
Zavaros elmében s nem engede nyugtot!...
No, de előbb-utóbb ugy is meg kell tudnod.

„Salamon s a császár hadat hoz apánkra...
S nem küzd-e velök; vaj, az ő maga átka?
Vajon nagy erőnye, ritka bölcsesége,
Azt az igaz istent megengesztelék-e?“

„Salamon már régen koronás király volt,
Mikor apja ellen apánk sikra szállott,
Koronát fejeiről elvette erővel —
A Salamont volt — miért tette ő fel?“

— „Bátyám!“ felel László nyugton mosolyogva,
„Magad' minek ártod isteni dologba?
Sors titkos utain gyöngye elmed mért jár?
Endre s Béla között az isten ítél már!“

— „Endre s Béla között!“ — Géza szomorun szól.
„És igazán ítél!“ — Am épen ez unszol:
Endré, hogy elérte már a maga átka,
De a Béláé meg most van idehátra.

„Endre megesküdött volt: hogy nem bántja öcsösét;
Béla, hogy Salamont nem bántja, megesküdék.
Endre s Béla között volt, mondd, ítélet!
Béla s Salamon közt elmaradt, azt véled?“

— „Az egekre!“ László felugorva mondá,
„Mifele rossz álom ejte ilyen gondba?
Tán bokor alatt hogy voltál heveredve,
Valamely kigyó ezt sugdosata fűledbe?“

Komolyan rá Géza mond: „Öcsém, ne vétkezz!
Nem csalfa kigyó ezt vitte bennem véghez.
De a magasságos istennek igéje,
Melylyel Pannónhalmán lelken minap éle.

„Dessér, kinek gyóntam, a kegyes apát ur —
Hanem ő sem szolott, hiszem azt, magától;
Neki, a mit monddott, a nagy ég sugallta,
De az én nyugalmam oda van miatta!“

— „Most hát!“ — monda László — „én mondom: ne vétkezz!“

Mert el kell fogadni a mit isten végez,
Az ő kegyelmének titka feneketlen,
Nem éri Dessér azt, sem mi bizony kettén.

„Csak várjuk azért meg, a mit isten rendel.
— Most pedig a puzdrád, meg a tegzed' vedd fel,
Jöszte, siessünk már, mer' azóta várnak.“
Megindultak azzal mindketten a várnak.

A sürrő erdőből alighogy kiérték,
Peturd jöve szemben, futván jöve értők,
S torka szakadtából messziről kiáltott:
„Hamar, az istenért! A király — apátok.“ —

Szász Károly.

Az erdélyi román népmondák.

(Vége.)

A gonosz vad ember uom ren, ki
a hátszergvidéki hegyeket látogatja, ren-
desen csak télen át szerepel, azonban e
rövid idő alatt aztán rettegett réme is a
vadász és pásztor embereknek. Az aszo-
nyok és gyermekek nem örömet távo-
nak el hazulról, és a ki télen át sánczba
esik, szekerével feldől vagy más egyéb
szerencsétlenség éri a szabadban, az a
mondák szerint mind az „uom ren“ ál-
dozata. A pásztorok, kik barlangjához közel

mennek, ép oly kevéssé mentek boszujától,
mint az olyan vadászok, kik őzeire és vad-
disznóira vadászni merészkednek. Az ilye-
ket vagy a mély örvénybe taszítja le, vagy
a kemény kőszikla-darabokkal öli meg, a
melyeket mérgesen tördel le és a hegyről
reájuk gurítja.

A „marczara“ a románok Diánája,
dzsidával kezében vadász, szép és rut idő-
ben hegyen és völgyön, kutyái ugatásá-
tól megrezdül a lég. Néha négy fekete
mén fogatu szekerével utazik, és ilyenkor
a szél süvöltésén át tisztán kivehető a
lovak nyertése. A román földműves soha
sem mulasztja el, hogy egy maroknyi
zabot ajtaja elé ne vessen e lovak számára
és egy fazék tejet ki ne tegyen oda, hogy
a szép „marczara“ a vadászat fáradalmait
után az itidőt italból szomját olthassa és e
figyelemért visszonzásul ő is a vetéseket
kímélje meg.

Az erdő anyja, mama padure, leg-
kivált Arad megye erdős vidékén tartózkod-
dik, de néha-néha Erdélybe is ellátogat.
Némelyek vén asszonyoknak tartják; mások
állítják, hogy még nem is asszony, hanem fia-
tal, gyönyörű szép hajadon leány. Tetőtől
talpig beburkolva, csuklóját arczára huzza,
s ez alól szeméi oly mereven látszanak ki.
Holdvilágnál a sötét helyeken hirtelen
tűnik föl. A fák zörgésén s a levelek suso-
gásán át hallani lehet hangját; csodásan
lehel hangok; gyakran, ha a vándort
veszély fenyegeti, aggályos részvéte sötét,
félelmes szavaival megjelen. Hanem ha
valaki hozzá közeledni akar, eluahan és
egy álom viszhangjaként hallja az ember
a hulló levelek csörrenésén át a távozó
halk és gyors lépteit.

Vannak ismét más mondák, melyek
egészen vallásos természetűek, ilyen a
Zaránd megye regényes vidékein is szere-
pet játszó batrina Mariucea, a vén Ma-
risis néniről szóló. Élt egykoron — így
beszéli a népmonda — „a régi jó időkben“
egy gazdag, de gyermektelen özvegy, a
ki vallásos czéla kívánván fordítani gaz-
dagságát, templomot építtetett. Mire az
istenháza fölépült, olyan szépek találta
azt, hogy a szent szíztől ezért jutalmat
remélt kérhetni és nyerhetni; kérte is,
hogy hosszú életet engedjen neki; addig
élhessen, a míg temploma állni fog. Kérése
meghallgattatott. A halál folytonosan elha-
ladt kapuja mellett, a nélkül, hogy hoz-
zája be nézett volna; szomszédait, bará-
taikat és rokonait egymás után mind el-
vitte, de neki még kaszája hegyét sem
mutatta; tulélt minden országos csapást
és pusztító ragályt, mely az országot meg-
látogatta. Oly soká élt, hogy már egyet-
len barátja sem volt, a kivel az időt eltöl-
teni tudja; a rég elmúlt idő elavult nyelvén
beszél, hogy senki a mostaniak közül meg-
érteni nem tudta. Igaz ugyan, hogy hosszú
életet kért, de elfeledte — a görög mon-
dákhoz hasonlóan — folyton tartó ifjusá-
got is kérni; és csupán az is adatott meg
neki, a mit kért, s a szegény asszony egyre
vényt, elveszté erejét és végre eszének
használatát is. Aztán koporsóba fektette
és a templomba vitette magát. Évenként
karácsony tünnepe egy óra hosszat ismét
eszénél volt, ilyenkor fölkel s megkérdezte
a paptól: áll-e még a temploma? Az igenlő
feleletre mélyen fölshajtott, aztán ismét
lefektűd s a koporsó födele bezárult fölötte.
Igy ment ez tovább hosszú időkn át;
egyszer azonban nehéz háboru iszonyai

háboríták a szegény hazát, és ennek bor-
zadalmait még a földre eső hegyvidék is
megérezte, békés lakóival. Rabló csopor-
tok törtek be a magános faluba is, és ha-
muvá égették azt templomával együtt.
Magasan fent a hegyen áll a templom
romokban, kopasz feketés falai a multa
emléketetve, valóban fájdalmas képet tár-
nak élénkbe.

Sötét éjszakákon azonban az ott lakó
denevérek és baglyok huhogásával vegyest,
maig is hallszik batrina Mariucea
kisérteies fájdalomdala, hogy templomát
a rablók romba dönték és sirját megszent-
ségtelenítették. Keresztet vetve és miatyán-
kot mormogva az öreg Mária néni lelki-
üdvösségéért — suflutul lui Mariucea
— halad ilyenkor a román ember a hegy
lábainál fekvő mészégető kemenczékhez,
félénk tekintettel nézegetve a sötét romra,
mely mint eltűnt dolgok emléke tekint le
a völgyre.

Ugyane völgyekben van a híres „jó
forrás“ — fontina buna — a mely
vizek a román néphit a nyavalyatörést
gyógyító erőt tulajdonít. A szenvedők itt
is sok czerimóniának vetik alá magukat.
Miután a forrásban megfürödtek és bizo-
nyos pénzösszegeket jótékony czéla —
rendesen a templom javára — lefizettek,
háromszor körül kell hogy járják a forrást és
három miatyánkot kell hogy ott elmondja-
nak. De e czerimónia naplemente előtt nem
kezdődhetik el. Ha a férfi beteg, egy kakast,
ha nő, tyukot ad és ezt kosárba helyezve
előbb a forrás körül meghordozzák, aztán
a templomba viszik, és ott a miatyánkok
ismételtetnek; ezután a beteget a tem-
plomba viszik, fejére bibliát tesznek, sző-
nyeggel és bundákkal betakarva ott ma-
rad másnap reggelig. Ha a madár elpusz-
tul, vagy valami baja lesz, azt hiszik, a
betegség átment arra és a gyógyulás bizo-
nyosan be fog állani.

Az ördögök, lidérczek, álnok szellemek
és boszorkányok hite is mélyen gyökere-
zik a román földműves minden babonára
fogékony kedélyében. Május első éjszaká-
ján tartja összejövetelét az erdő mély ma-
gányában a gonosz varázsló Gana a elnök-
lete alatt a világosságot kerülő gonosz
szellemek és boszorkányok egész társasága.
Ez a Gana a régi időkben, még a keresz-
tyénség behozatala előtt, Erdély feje-
delemnöje volt és iszonyu sok embervért
áldozott föl vérszomjának. A milyen szép
külsővel bir, olyan fekete gonosz lelke
van; haláláldozatává lesz a szerencsétlen,
ki szépsége és hízog szava által megün-
gatni engedi magát és méhsörrel telt bő-
lényszarv-kulacsából iszik. A románok
csodás történeteket beszélnek róla, melyek
sok részletben messze föl a decebali
idők borzasztóságairól emlékeznek. Egyik
legérdekesebb monda ezek közül az, amely
a „szép Moldovan“, frum óz Moldovan-
ról szól; e népszerű román hősről, ki
midőn mátkájától visszatérve haza lova-
golt, Gana, csábító szépségének teljében,
utjába állott és ő a gyönyörtől megvakítva,
hízog kérésének, hogy a vezéres kulacs-
ból huzzon egyet az ő kedvéért, nem tudott
ellentállani. Oh de mikor a hegyek közti
várába visszatért, arca olyan halavány s
egész testében olyan beteg volt, s mikor
reggel korán anyja a szobáskába lépett,
az eddig olyan vidám, élénk szép Moldo-
ván oly csöndes emberré változott; a
hóval fődött szobáskának halottja volt.

A legtöbb monda a nép szájában a számtalan népdalok által maig is fentmaradt, és a zsukátáknál — táncz közben — a mi minden román faluban vasárnap délutánként szokásos — egy vagy több cigányrajkó kísérete mellett dalolni hallja az ember. Mert még e félreeső vidékeken is találhatók cigányok, e napbarnította epigonjai az indiai páriáknak, kik mint zenészek, kovácsok, üstfoltozók vagy „bátorkezők” jó üzletet csinálnak. A román büszke kicsinyléssel néz le rájuk, „vinutare”, hontalannak, sőt pogánynak is nevezi; mert az igazi cigány templomba sem jár, vallásos kérdésekre gondolni nem volt még alkalmá és mégis a természet ez ősi eredeti gyermekei is hisznek egy jobb jövőben, egy boldog túlvilági életben.

Ha a cigányok tudni fogják, hogy az év melyik napjait kell megünnepelniük, — egy régi hagyomány szerint — a szerencse,

földön elferditett jognézet folytán túrni kényszerült? De nem vizsgáljuk tovább, ez tárgyunkon kívül esnék, s így be is végezzük azt.

Közli Sándor Kálmán.

A magyar testőrség Bécsben.

Régi díszeségünk fényes maradványa! — meg is látszik rajta. Ugy vagyunk vele, mint a magyar diszruhával: egyre mondogatjuk, hogy ilyen-olyan szép, de hozzátesszük, hogy nem a mai világba való. Mindinkább átalánossá válik a nézet, hogy a testőrség olyan drága, felesleges sallang, melyet ideje volna elvetni. A testőri intézmény mégis főnáll mindezt, és létezni fog mindaddig, míg a monarchiai államok. Mert igaz ugyan, hogy ma már inkább csak symboluma a népek hűségének, s ezen erkölcsi jelentését praktikus irányuszáradunk távolról sem becsüli annyira, mint a mennyibe föntartása kerül: de másik célja, a pompázás, önmagában véve is annyira lényeges kiegészítője az udvari életnek, hogy

meztessék, s erejét szellemi termékeikkel gazdagítsák.

Alig hagyták oda irodalmunk ujjaélesztői a gárdát, a megpróbáltatás napjai következtek be. József császár alatt kitört a török háború, s a testőrök elsőől utolsóig fegyverre keltek, megtanulni, hogy a diszkard még másra is való, mint tisztelegésre. Aztán hogy rájöttek a dolog nyitjára, megtanították vele a törököt, tisztelni a magyar vitézséget, mely vakmerőnél vakmerőbb bravourok tömérdek példáját mutatta föl. Az ő zászlójukra is ráírhatták volna, a mi a Bourbon királyi-ház gránátos lovas-testőrsége kornétáján tündöklött: „Undique terror, undique lethum”; mindenkor használhatták a skót gyalog-zsándárok jelszavát „in omni modo fidelis”, s így a következő időkben is, midőn az erős küzdelmet hosszas pihenés váltotta föl, egy-egy testőr a szabályszerű öt éven tul is ott maradt a gárdában, folytatni a gyöngy-életet. Szerették ezt az intézményt, mely tüköragyogású vízhez hasonlított: mely sok fertőző anyagot rejtett ugyan, de az nem mocskolta be fölületét. Az intézet egyes tagjai követtek bár el nagyobb kihágásokat is, de azért maga

MAGYAR TESTŐRÖK BÉCSBEN AZ URNAPI KÖRMEZEN. — (Frigyes rajza.)

öröm és boldogság napja akkor rájuk nézve elérkezett. — „Cigány, mikor van ünnepe nálatok?” kérdé egykor egy utazó az öreg cigánytól, ki füstös hurubaváson sátorra előtt egész élvezettel „mandro” és „habartchy” fekete kenyerével és pálinkájával bajmoldott, jókat nyelve. — „Doloi debach! — oh Istenem, — szólt a mór, — ha mi azt tudnók, jó uram! E szomorú és nehéz élettől azonnal elszakadnánk és a másik jobb világon pompás és boldog életünk lenne.”

De vajon milyen szímben képzei a cigány azt a túlvilági jobb életet? Talán az ősi Keletindia árnyas palma-erdőjébe képzei magát, hol egykor atyái az édes semmittevéssel vándoroltak? Vagy talán oly helyen, hol az ünnepektől Proudhon-féle tana, hogy: „a tulajdon is lopás” a valóságban is szabadon érvényesíthető, jutalmul azon sok méltatlanságért, melyet itt lent a

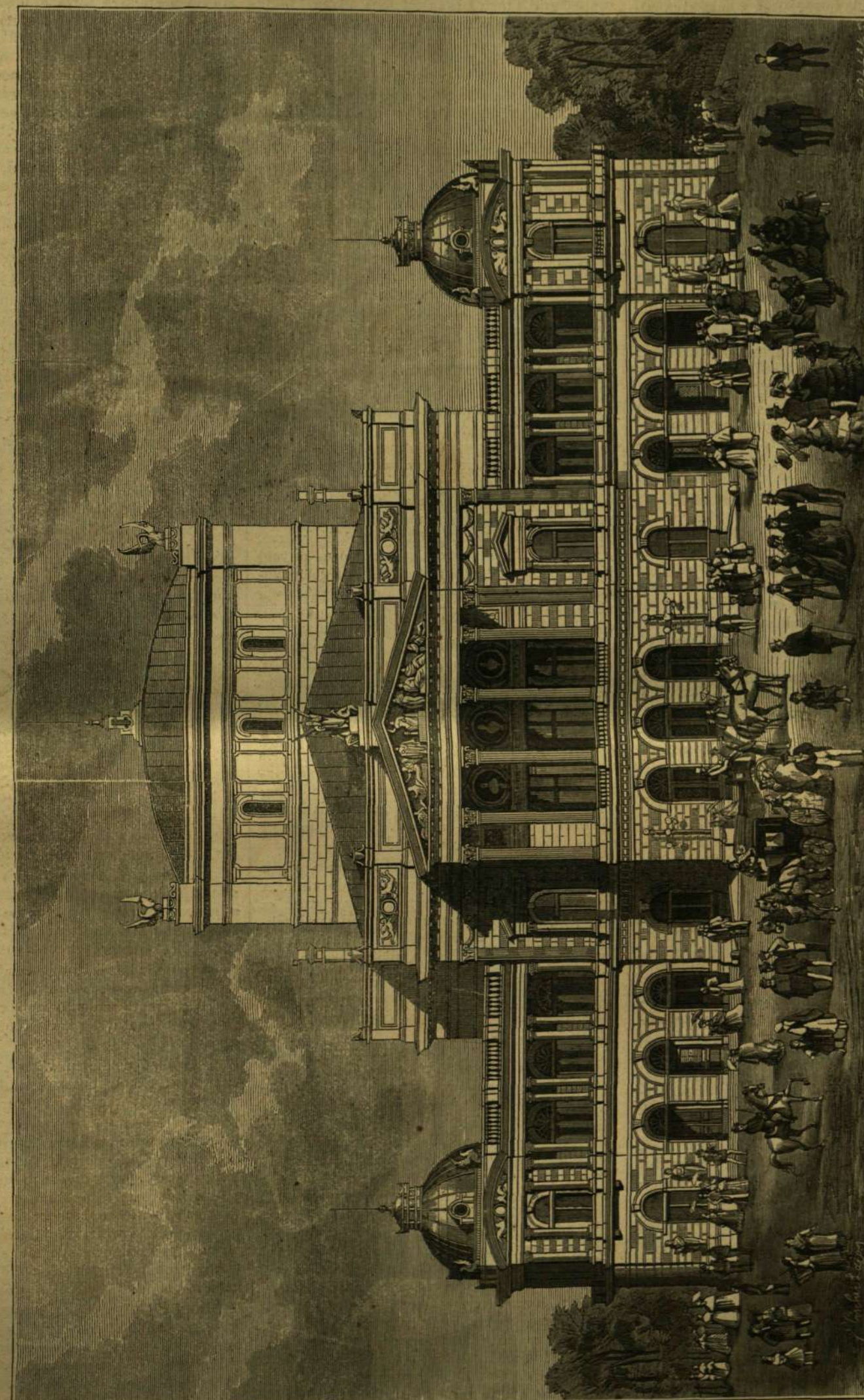
a testőrségeknek már egyedül ez is létjogot ad. Nincsen a ki tagadná, hogy főleg országglási szempontból, a király környezetének fényesnek kell lenni. Az udvar legyen udvar és ne istálló, ne maradjon hát el még azoktól a századunk elején is élt nagy uraktól, kik valahányszor igazi fényre akartak megjelenni, rendszeren egy kis „gárdát” alkottak, melyben bárparasztlegények voltak a gárdisták, azért a célt, t. i. a nagy parádét elérték általa. Ilyen megbízható csapatokból fejtett ki idővel a testőrinstitutio; nagyban és állandósítva látjuk a pompázó diszorséget a magyar királyi testőrségben. Ez a testület mint gárda is a legelső egyike a világon, de irodalmi hatás és hazafiság tekintetében, mint határozottan legkülönbébb válik ki társai közül.

A magyar nemes testőrséget Mária Terézia állította föl 1760-ban. A magyar nemes ifjakból toborzott diszcsapat szervezetében, azt hiszem, nem hiába keresünk hálanyilvánítsálsal összekötött tendenciozus cselekvényt, s valószínű, hogy éppen ennek észlelése ébresztette föl Bessenyeiben és társaiban az elhatározást, hogy a magyarságot hatalmas ellenére figyel-

az intézmény alapján, és tiszta színét illetőleg, sohasem ingott. Mint Magyarországon nyolczvan esztendőn keresztül legnépszerűbb, legkedveltebb intézet, az ország fiatalságának testileg-lelkileg legderékabb tagjait fogadta magába, s innen magyarázható, hogy a magyar gárdisták igen-igen sokáig bálványa valának egy nemzetnek, — sőt a félvilágnak. Rájuk célezott a mult századi magyar költő ezzel a versével:

Szép királynak lenni, hát magyar királynak!
Kit királynak termelt magyarok szolgálnak.

Az odaadó szeretet közös érzése a nemzet és a testőr között szorosra fűzött kapcsolatot létesített. A nemzettel küzdött válságos időkben, a nemzettel együtt szunnyadt vészmentes korokban, — de együtt is ébredett. Az 1772-dik év, mikor még kezdeményeztek a testőrök, az irodalomra és a testőrségre nézve az, a mi a nemzet történetében 1790; már 1840-ben a forrongó magyar viszonyok hoztak egy kis pezsgést a testőrök életébe. Közéjük is elhatott az egyesületi szellem, s viribus unitis „Remény” név alatt alkottak egy önképzőkör-

PESTI NÉPSZÍNHÁZ. (Fellner F. tervrajza után.)

féle társulatot, melynek hasonló című lapját egy altiszt által leírta, adatait ki. Gábor Ferenc volt a szerkesztő, tartalmának becsesebb részét Sztrókay Elek, Korponay János, Várady Gábor, Nyeregyvártó János és más testőrök cikkei képezték. De a béke foglalkozását ismét csatázni szokott a félbe. A magyar szabadságharc szolgáltatta fegyverre a nemzet fiait. És a testőrök megértették a haza kívánalmát: egy-két horvát kivételével valamennyien honvédek lettek, s a testőrség az előbb kilépettével együtt, Görgey, Klapka, Bangya, Krivácsy, Földváry Mihály stb. személyében a legkitünőbb katonákat adta a hazának.

A testőrség hadban, békében, egyaránt kitűnően szolgált. Benne a magyarság erénye, büne egyformán egyszerű alakzatokban mutatkozott. Ujjabb időben, mint annyi más intézményünk, úgy ez is megváltozott. Azelőtt a vármegyék szemelték ki a nemes származású java fiatal embereket, s külföldre alhadnagyokul a hadi-iskolával összekötött testőrségbe; jelenleg a hadügyminiszter a magyarországi származású kapitányok és főhadnagyságok közül válogat erre az állomásra, mely mintegy átmenet gyanánt szolgál oly tisztek számára, kik magukat a hadi tudományokban akarják kiképezni.

Most is örömmel s némi büszkeséggel tekinthetünk még erre az 1867-ben újra szervezett erőteljes csapatra, mely nyilvános megjelenésekor ezüsttel gazdagon süjtőzött vörös díszruhájában, sárga csizmában, zöld posztónyelvel és köcsögforgóval ékesített kalpagjával, párdúczbőr-kacagányával kétségtelenül utólrhetetlenül imponáz és szemgönyörködő katonai csapat. Csúpan az ár, hogy ma is idegen föld ékessége.

A kath. bíródomi székvarosokat parádék alkalmával is könnyen fölismertetni, ha másról nem, arról, hogy a körmenetek részt vesznek a testőrök is. Bécsben, hol különben is az arciér, a trabant, a lovas-zsándártestőrségek, ezenkívül az udvari várórság állandóan tanyáznak, ott látjuk a magyar testőröket, rendszeres őrnagyok vezetésével, pompázni. A szintén per excellenciam kath. Budapest pedig, nem hogy a többi, de még a magyart is hiába keresnők, a mi nyíltan mutatja egyfelől, hogy a paritás már az udvarban, az államfő környezete elosztásában sincs megtartva, másfelől, hogy fővárosunk még mindig nem székvaró. A budai várpalotában napjainkban is mindössze néhány zsandár-testőr őrmester létezik; magyar testőr csak az országgyűlés megnyitása vagy egyéb ilyen alkalmakkor jelenik meg, eszünkbe juttatva, hogy sok ilyen állapot miatt a bécsiek bizony fennhéjázás nélkül mondhatják velünk szemben is, hogy:

'S gibt nur a Kaiserstadt.
'S gibt nur a Wien!

A magyar testőrség a bécsi nagy ünnepélyek fényét nagyban emeli, és azokat, kivált az idegen előtt, fölőtte érdekessé teszi. Csoportoztatunk az urnapi körmenet egy részét ábrázolja. Ott vonulnak testőreink, ragyogásukkal elhomályosítva maguk körül mindent; az elismert szép faj szemén szédet, dőlözget a katonás tartással, méltóságos kifejezéssel férfisan szép arcaikon, tömött sorokban vonulnak el a néptömeg között s annak bámulatát a legnagyobb mértékben költik föl. Hála Istennek, viszonyaink már annyira változtak, hogy bizony nem sokat hederítünk az ilyenforma nemzeti dícsőségre. Sőt alkalmassal eltaláljuk a közérzetet hangját, ha azt mondjuk, hogy jobb szeretnénk, ha a helyett, hogy a magyar testőröknek ruháját és testalkatát magasztalja a külföld, valahára a haza fogadná kebelébe s venné hasznát. Személyükben ötven jóra való taggal szaporodnék a magyar hadsereg főtisztai kara, s vége szakadna annak a főltség állapotának, hogy oly előkelő katonák közt, kik parancsnokoktól a legutolsóig kivétel nélkül tömeggyökeres magyar nemzetségekből származtak vagy magyar anyanyelvűek, németül folyik az ügyvezetés, vezénylés, egyszerűen minden a mi hivatalos. — No de reméljünk, majd csak jobbra fordul ez is. Hiszen a budai királyi lakmagnagyobbiasa tervben van, s az ezt kiviszi, a magyar királyi testőrségnek tán csak juttatnak helyet a magyar királyi kolosszális várpalotájában?

Ballagi Aladár.

A pesti népszínház.

Mióta a szépen indult budai népszínház megbukott, azóta minden kísérlet megghiúsult, hogy a népies dráma muzsája Budapestén állandó hajlékot nyerhessen. Egyik vidéki színházról a másik után volt kénytelen kiserü családossá s nem ritkán tetemes anyagi veszteséggel menekülni innen. Így aztán a népies drámafajok ápolása is az egyetlen nemzeti színházra maradt, melynek egyik legnagyobb organikus hibája épen az, hogy a nélkül is nagyon sokféle műfajokat kénytelen művelni, s így nem összpontosíthatja egész erejét tulajdonképi földadatára.

Ezt az anomáliát mindinkább érezni kezdte a közönség szintegy, mint maga a színművészet. A közönség, hogy a külön műfajok külön is műveltesse és fejlesszenek, végre az irányadó körökbe is eljutott s maga a kormány vette kezébe a dalműszínház létesítését, melynek tervezete már kész s néhány év múlva remélhetőleg maga a dalműszínház palotája is ott fog díszlenni az új sugárútban.

A másik, a népszínház, mely a népies és könnyebb dráma és vígjátékfajoknak lesz szentelve, egészen társadalmi uton létesül. Mert hogy létesül, az már biztosnak vehető az eddigiek után is.

Már évek óta pengették egyesek egy népszínház létesítésének szükségét s 1869-ben már komoly lépések is történtek ez irányban. Egy társaság alakult, mely részvényekre akarta alapítani a népszínházat s a végül fölhívást bocsátott ki a közönséghez. Kezdetben csakugyan mutatkozott is eredmény, mert rövid időn közel 80,000 ft tőke lett alájegyezve. Azonban a bekövetkezett szomorú anyagi viszonyok egyszerre megghiúsították a reményeket s az egész terv az alirások megkezdésének stádiumában maradt. Így múlt el két, csaknem három esztendő, mikor az elhangzott eszme újra megpendül. Egy összehívott gyűlésben ötvenkét tagból álló bizottság alakult, mely feladatává tette, hogy a népszínház létesítésére a kezdeményező lépéseket megteszi. E bizottságban képviselve volt a társadalom minden osztálya, főúrak, tekintélyes írók, országos képviselők, bankárok, színházi szakértők, s kivált befolyásos városi polgárok, kik feladatukká tették, hogy a népszínház ügyét némileg a főváros ügyévé teszik. A mi a főváros ismert hazafias szelleme és áldozatkészsége mellett nemis került nagy fáradságba.

Az első ülésükben kissé huzamos viták után megállapították a kivételi módokat. A részvénykibocsátás helyett elhatározták az országos gyűjtés s esetleg az állami sorsjátéknak egyszeri igénybevétele. E módokat azonban nem vezették célzóba. A gyűjtés eredménye, dacára a hírlapok buzgó pártolásának, nem eredményezett többet 25,000 forintnál, az állami sorsjegyek jövedelmének hova fordítása fölött pedig a kormány határoz.

Ily körülmények között a terv másodszor is elejtettnek lett volna tekinthető, ha a főváros közönsége pártfogása alá nem veszi. Először is telket jelölt ki a sugárútban a népszínház számára, mely telket a népszínházi bizottság félmillió forintért adott el a kormánynak és közmunkatanácsnak a dalműszínház számára. Aztán újabb telket keresett, s megtalálta azt a keresési út, bodzafüv-utca s serteskereskedő-utca összekötőlelénél, a mostani mértékhatárolt hivatal helyén, épen a most épülő körút mentén s az előtte álló épületek eltávolítása után szabad tér közepén. E telket is a városé lévén, azt a város átengedte a népszínháznak annyira, hogy a mennyire a jelenlegi mértékhatárolt hivatal épületeinek elhordatása kerül, vagyis összesen 62,000 forintért. E szerint az eladott telket árából fölmaradó rész és a gyűjtések együtt 463,000 frtot tesznek, s ennyiből áll jelenleg a népszínház alapítókéje.

E körülmények lehetővé tették, hogy a bizottság a terv keresztül viteléhez is hozzá fogjon, elkészíttesse a tervet, megkösse a szerződéseket és tetleg is megkezdje az építést.

A terveket Fellner Ferdinánd bécsi építész készítte. A képzőművészeti társaság csarnokában láthatók. Ezek után közeljűk az új népszínház rajzát a főhomlokzatról tekintve, mely a város felé lesz fordulva, de hátul a nagy

körutra szinte megfelelő homlokzata lesz. Kétfelől utca lesz vezetve, s így a színház egészen szabadon fog állani egy csinos tér közepén. A város felé tekintő homlokzat úgy volt tervezve, hogy két oldalán egy-emeletes toronnyal díszített szárnyépületek lettek volna alkalmazva, melyek bérhelyiségeik voltak hivatva szolgálni, mint rajzunkon is látható. De az olcsóbb-ság tekintete arra bírta a bizottságot, hogy a tulajdonképi színházi épülethez különben sem tartozó szárnyakat egyelőre hagyja el, majd az később lesz kiépítendő, ha marad reá, vagy jut neki fedezet. A körüti homlokzat a színpad meghosszabbítását képező négyszögletes nyújtványban végződik, melynél szinte elmarad az eleinte tervezett mellékeépítés. A színház telke és az utcák közti tereket apró kertecskéik, gyepek helyek fogják kitölteni. A főhomlokzaton oszlopos erkély lesz, mely alá a kocsi följárát fog vezetni.

A színház külseje csinos s mindenesetre kellemes benyomást fog tenni a szemlélőre. Négy kijárata pedig lehetővé teszi, hogy a mire ily épületeknél szintén számítani szokás, a tűz könnyen elfojtható legyen, biztossá tegye a közönséget az emelnekülhetésről.

A mi a színház terjedelmét illeti, az 2672 személy befogadására lesz építve; e helyek legnagyobb része ülőhely. A három emeleten és a földszinten páholly lesz összesen 52, erkélytámlán 479, erkélyzártszék 221, középamphitheatrumszék 146, földszinti támlaszék 386, földszinti zártszék 130, állóhely 1086.

A színpad széle sége 7 öl, mélysége a hátsó színpaddal együtt 12 öl lesz. Jobbra és balra egy-egy társalgó szoba, a többi mind ülőző szoba.

A nézőtér, melyet a menyezetről lefüggő gázcsillár világít meg, igen nagy és körödmu. Lényeges haladás a beosztásnál az, hogy az ülőhelyekhez előlről, nem pedig hátulról fogják a bejárás, s kereszt- és hosszu-utczák fogják a sorokat szelni; úgy hogy egyes elkésetek miatt nem lesz szükség egész pad sorokat föllátni helyökről. A tágas tornácok, lépescsók és csarnokok szem előtt vannak s a tömegnek tűz esetén is kényelmes kijuthatást nyújtanak.

Az épület földalatti helyiségeiben lesz a pincze, mely leginkább a légfűtés készülékének befogadására lesz hivatva. Itt lesznek a fa és közsén rakhelyek is, a színpadi villámások villany indító útjei, a tűzi játékokhoz szükséges tüzi szerek, a gázvezetékek ellenőrző szobái s a lakatos-, asztalos-, és bádogos műhelyek.

A földszinten a nézőtér és színpad szintje alatt lesznek a kapus és színházi örök lakásai, a bemenet a zenekarba, szoba a hangszerek eltartására, butor-raktár s statiszták helyisége. A színpad alatt lesznek a súlyestő készülékek.

Az ülőző szobák egy szinten fekszenek a színpaddal, egyik oldalon a nők, másikon a férfiak számára szolgáló szobák, nem különben egy-egy terem a férfiak és nők számára s az orvos szobája.

Az első emeleten vannak a férfi- és női ruhahatárak, raktár butorok számára, két terem a férfi és női karnak, egy terem a négyesek gyakorlására.

A második emeleten a színpad megnyújtása fölött van a nagy ballet-terem, a tánczosok ruhata, egy külön szoba az első tánczosnő s egy másik az első tánczos részére, szinte a fodrász és balletmesternek; ezek mellett van a paróka- és könyvtár, valamint az olvasó-próba terme. Az épület másik fele az igazgató és a titkár szobájára közt van az előterem; az igazgató szobájából nyílik a gondnoki iroda s ebből a pénztár.

A színpad mellett még egy emeletet mászva, bejutunk a festőterembe, a szobák műhelyébe és a kelmétárba, s a fegyvertárba. Még fölebb van a kortina-palás.

A közönség ezekből nem lát semmit, mert a mint a bejáraton átlépett, a vesztibulba ér, honnan csak a nézőtérre mehet. Ott vannak elhelyezve az esteli pénztárak, a közönség ruhata s a szárnyépületekben egyik oldalt cukrászda, másik oldalt kávéház. A belépő terjedelmes amphitheatrumba lép s a roppant ürhöz képest magát nagyon kicsinynek érzi. A földszint vörös kelmével bevont zártszékorsoraihoz négy lejárton lehet jutni.

— Az első és második emeletnek a színpaddal szemközt eső része amphitheatralis modorban van berendezve, a mennyiben mindenütt körszékek és zártszékek sorai piroslanak rajta. A negyedik emeleten, közvetlen a tető alatt van a karzat.

A színház építési munkálatai már megkezdődtek, az alapfalak készek s a munka serényen foly. Az alapok népszerűes letételére a felségét, a királyasszonyt akarják fölérni.

Az ügyet ily elismerésre méltó buzgalommal vezető bizottságnak elnöke b. Liptay Béla, ki nagy erélyt fejt ki e megbízatásában, s már eddigi működése is kétségtelenül teszi, hogy a népszínház leginkább az ő fáradozásának köszönheti létezését. Az eszme újból fölleve nitője Steiger Gyula országos és városi képviselő, s az ő befolyásának tulajdonítható, hogy a főváros ennyire fölkarolta az ügyet s újra bebizonyította, hogy Magyarországnak méltó fővárosa. A bizottság jegyzői teendőit Rákosi Jenő végzi dícséretes szorgalommal és odaadással. Jelenleg két albizottság működik, az u. n. végrehajtott bizottság, mely az építkezési, szerződési, jogügyi és adminisztratív ügyekre fölügyel, a másik a pénzügyi bizottság, mely a még hiányzó pénzügyi eszközökre szolgáló módok keresztlvitelével van megbízva.

Törs Kálmán.

Temetők és temetés Párisban.

(Folytatás.)

A forradalom elvette az egyházaktól a temetőket és azok nemzeti vagyonnak nyilvánítván, áruba bocsáttak; de az 1791. évi máj. 15-én hozott törvény határozottan kimondta, hogy a temetők csak is az utolsó temetőtől számított 10 év letelése után adhatók el. A forradalom heves lázában, a nyaktőlönk fardhatatlan működése közben pótmemetökről kellett gondoskodni, és miután a város keleti és nyugati részén működött a francia forradalom rémszülötte, a Picpus-zárda kertjei mögött, a Place du Trône közelében kelet felé és a Magdolna paróchiával összefüggő nagy szabad téren a Place de la Concorde közelében nyugat felé nyitottak két temetőt. Az előbbibe temették Lafayette tábornokot is. Az utóbbin most a „Chapelle expiatoire” és egy szép sétány látható. E hely nem volt alkalmas temetkezésre, mert igen népes városrésztől volt körülveve; új temetőről kellett tehát gondoskodni. A rue des Errancis szomszédságában jelöltek ki egy nagy, szabad tért, melyet a nép „Cimetière des Errancis”-nek nevezett. Első lakója 1793. évi július havában Corday Charlotte volt, ezt követték a hegypart szilárd férfai, majd Bourbotte, Romme, Goujon, Duquesnoy, Duroy és Soubirany. A nevezetes brumaire 18-ka előtt már nem temettek többé belé. Később mulatóhely lett belőle, melyen ittak, táncoltak, énekeltek, mint valami kis Tivoliban. Picpus, Madelaine és Errancis azon három nagy depót, melybe a nyaktőlönk eldöztait temették. Nevezetes foglyoknak rögtön bekövetkezett elhalálása esetében a plébánia-templomok temetőit használták. XVII. Lajos 1795-ben a Sainte-Marguerite, Saint-Antoine régi temetőjébe lön beásva, de innen titokban még a temetés éjjelén átvitték a Sainte-Cathérine-féle sarkertbe.

Két temető teljesen megfelelő a francia főváros igényeinek. Az egyik a nyugati vangirard-i temető, melybe 1803-ban La Harpe-ot temették, a másik a Sainte-Cathérine; ide temették Mirabeau-t, midőn a Pantheonból kivették. A halhatatlan népszonok koporsóját két méterre-nyí mélységben helyezték el és egy vörös rézlapon mai nap is látható neve és címe. Ugyane temetőbe temették a nővére-hónapban kivégzettet, itt pihent egyideig Bichat és Pichegru tábornok. Ma a rendőri boncztan iskolája és egy nagy víztartó van rajta, s itt-ott néhány cyprusi hirdeti a hajdani gyász helyét.

Páris új temető-rendszerét Frochot prefektnek köszönheti, de most már ez sem kielégítő. Az ő terve szerint három nagy temetkezési hely lett volna kijelölendő a városban kívül: az egyik északon, a másik keleten, a harmadik pedig délen. Egy 1804-ben kelt császári dekretum Frochot eszméit elfogadván, továbbra is

megtiltotta a templomok és kórházak körüli temetkezést, elrendelte, miszerint temetőket csúpan a városban kívül szabad kijelölni és négy temetőt adott Párisnak, nygymint a Sainte-Cathérine-t délkeleten, a Vaugirard temetőt nyugaton, a Montmartre-t északon és a Père-Lachaise-t vagy Mont-Louis-t keleten. A két első később a mont-parnasse-i temetővel helyettesítették. Midőn 1860-ban a Páris melletti falukat a fővároshoz csatolták, Páris 15 temetővel gazdagodott; de nem sokára még két új nekropolist kellett megnyitni; úgy, hogy most a majdnem 3 millió lakosból álló Szajna városnak, a régi, de már nem használható temetkezési helyeken kívül, összesen 20 temetője van.

Páris valamennyi temetkezési helyének tulajdonosa maga a város. Mint ilyen eladja, bérbe adja vagy ideiglen odajándékozta a temetők egyes helyeit. Innen az örökös vagy ideiglenes koncessziók és ingyenes sírok. Az örökös koncessziók, melyek sok hátrányt szülnek a városra nézve, mert túlélik a családokat, Frochot-nak köszönhetők. Sokkal célszerűbb lett volna ezek helyett 99 évig tartó jogot hozni be, mely a szükséghez képest megújítható lett volna. Csak az a szerencse, hogy az örökös koncessziók száma nem igen nagy. 1874 évi január 1-ig 67,216 ily koncesszió volt az összes párisi temetőkben. Az ideiglenes koncessziók 5 évre szólnak. Ezeknek száma folyton változik. Mihelyt egynek ideje letelt, másnak adják, mert, mint Du Camp Maxime megjegyzi, „a halottak úgy sietnek temetőinkbe, hogy nincs idő rájuk várni; sietni kell, hogy helyet adhassanak az érkezőknek, kik minden órában kopogtatnak a sarkat kapuján.” Az ingyenes temetésekre nincs többé közös gödör, hanem közös árok. A koporsókat nem egymás fölé, hanem 20 centiméterre-nyí távolságban egymás mellé rakják. Így aztán, ha a halottaknak nincs is külön „otthonjuk,” mint a koncessziós síroknak, legalább elszigetelve vannak egymástól, és sarkeresztjük első kétszava, a szokásos „Itt nyugszik...” nem hazudik. Az ingyenes árok-sírok 5 évre szólnak; mert állítólag 5 év elég arra, hogy a hulla pusztá csontvázvá és ártalmatlanná váljék. Ez idő letelése után fölnyitják az árkot, hogy újból husevő, vagy, mint a görögök mondták, sarkophag lehessen. Az ároknak mindig készen kell lenni, mert rendszerint 100 halottból 10-et örökös, 27-et ideiglenes koncesszióval ellátott sírba, 63-at pedig az ingyenes árokba temetnek.

Párisnak hiába van Jory és Saint-Ouen-ban és a vidék községekben egy tucatnál több temetője, mert lakosságának csak háromról van tudomása, a keletiről, délről és északiról, melyeket Père-Lachaise, montmartre-i és montparnasse-i temetőknek nevez. A legnépszerűbb és legkedveltebb a Père-Lachaise. Ezt a nép ép oly kegyelettel tekinti, mint a hajdani Cimetière des Innocens-t. Az egész várost beláthatni róla. Benne pihennek a francia nemzet nagy emberei. Nagyszerű fákkal van beáranyasítva. Párisnak búcsu- és sétahelye. Mindenki szereti és büszkén mutatja ez emlékkövekben gazdag helyet az idegeneknek. Frochot alapítá a XI-dik évben. Eleinte 17 hectare-nyí* kiterjedésű volt s 160,000 frankba került. 1804-ben 261/2 hektár és 1849/50-ben 43 hectaryi területre terjesztették ki. Ez Páris legnagyobb temetője. A halom, melyen elterül, hajdan szőlő volt, és minthogy a párisi érsekség tulajdonához tartozott, érsek-hegynek nevezetett. Később egy iparos lett, ki itt mulatóházat épített. 1615-ben a jezsuiták vették meg. 1652-ben e ház egyik ablakából nézte az akkor még kisikoru XIV. Lajos azon csatát, melyet a Bastille-ágyúk döntöttek el. Innen a halomnak Mont-Louis neve. A király 1676-ban gyónatatójának La-Chaise atyának ajándékozta az egész területet. Az új tulajdonos nevé megőrizték, de a Mont-Louis elnevezése teljesen elhalt.

E temető régi része csodálatraméltó. Tavaszkor kell megtekinteni, midőn a fák zöldülnek, a madarak elrepik és a sírokon a legzebb virágok nyílnak. Ritka szép ellentét. Az egyik oldalon enyészet, a másikon az örökké gazdálkodó természet, mely két kézzel szórja adományait. Különösen föltűnő a Delille nevé

* Egy hectare (mondjuk: franciaia hold) = 10,000 m², és így körülbelül 2500 m² öl, valamivel több mint két his hold nálunk.

viselő lugas. A vak költőben szemben Talma és egész csoportja a letűnt celebritásoknak nyugszik. Itt minden boulevardnak, utcának és mesgyének megvan a maga neve. Nincs itt semmi zaj; a nagy város moraja alig hat ide; oly csendes e hely, hogy önkénytelenül elmondjuk Luthernek a wormsi temetőben elmondott szavait: invidio, quia quiescunt; irigylem őket, mert pihennek.

De a Père-Lachaise-nek sem minden része ilyen. Az idő, mely két kézzel veti be a földet a legterkább növényekkel, mely sűrűbb teszi a lombokat, növeszti a fákat s mohhal fedi be a köveket, csakis az időnek köszönheti tehát a szép temetőket. Az idő oly titkoszerű külsővel fedi el a sarkerteket, hogy látásuk a legkétkedőbb lelket is megindítja; de, ha az idő nyomai nem látszanak meg rajtuk, akkor csunyak. A Père-Lachaise új része egy rögtönzött városhoz hasonlít, melynek lakói még nem érkeztek meg, s ez visszatetűző. Minden új benne, az emlékkövek, a föliratok, a rácszatok, a koszorúk, sőt még a nevek is. Nem a dícsőség, sem a nemesség, hanem a pénz igrékszik leginkább birtokosának nevé a feledéstől megmenteni. Három emlék van a Père-Lachaise-ben, melyek, úgy látszik, a többiekét fölülmulni akarják, mind a három ipar által meggazdagított emberek hamvait fedik. (Folyt. követh.)

Utazás a tenger alatt.

— Első rész. —

X. fejezet. — A korall-tenger veszélyei.

A deczemb. 27-éről 28-kára virradó éjjel a Nautilus elhagyta a vanikori partokat és pedig rendkívüli gyorsasággal. Iránya délnyugati volt s három nap alatt átröpült arra a 750 mérföldet, mely a La Peyrouse szigetecsoportját Papuasia, vagy más néven Uj-Guinéa délkeleti sarkától elválasztja.

E parton érték meg az új esztendő.

Másnap. 1863. január 2-án, eddig áthaladt utvonalkul hosszát számba vévén, azt a japáni tengertől idáig tizenegyezer háromszáz negyven tengeri mélnék (mille) vagyis ötezer kétszáz ötven mérföldnek (lien) találták. Most a Korall-tenger veszélyes partjai terültek el a Nautilus előtt, — hol a tenger színe alatt csekély mélységben vannak a korall-épitmények csúcsai elrejtve, melyeken minden hajó fennakadt. A Cook hajója is. 1770. június 10-én, itt veszett volna, ha szerencsésé, a korall-csúcs, mely hajója oldalába akadt s azt kilyukasztotta, az ütődés ereje által le nem válik sziklájáról s az általa ütött nyílásba bele nem török. A tenger itt mindig háborgó, viharos; a korall-sziklák közt hánkyolódva, úgy bömböl mint egy vadállat s egy percnyi pihenése sincs. Az apályban, mint egy csontváz gerincei tűnnek elő a tenger alatti képződmények hegyes szakadozott csúcsai, melyeket a dagály árusól módon eltakar, elrejt ismét.

A papuák földét, vagyis Uj-Guinéát, Ausztrália nagy szigetétől Uj-Hollandtól egy csak néhány mérföldnyi szélességi csatorna, a Torrész-szoros választja el. E csatorna számtalan apró szigetekkel van sűrűn behitve, melyek közt kisebb tengerszorosok közt válogathat az átmenni akaró hajó. Nem sok válogatás van köztük; mind egyaránt veszélyes, mert a tenger alatti szirtek még sűrűbben fogják be a közöket, mint a tenger fölé már kiemelkedett szigetek.

Ugy látszik, Nemo kapitány e legrövidebb, bár legveszélyesebb utat választotta, hogy az indiai Oceánba kijusson. Ő az itt fenyegető veszélyek közül csak egyiktől: a fennakadástól félthette hajóját, a kilyukadástól s ennél fogva elsőlyedéstől a Nautilus kemény vaskérgét, sima hal-alakjával, legkevésbé sem volt ok félteni.

A papuák szigete harmincz mértföld szélességben s négyszáz mértföld hosszúságban nyúlik el Uj-Holland északi oldala fölött s a déli szélesség 0° 19' és 10° 2' és a keleti hosszúság 128° 23' és 146° 15' közt fekszik. E nagy szigetet, — mely nagyságban mindjárt Uj-Holland után következik, 1511-ben fedezte föl Serrano Ferenc portugál hajós. Aztán valamennyi földkörülhajózó fölkereste, egész Dumont d'Urville-ig. Ez a legvadabb emberekök,

a papuák fészke, kik a maláj fajhoz tartoznak s a civilizáltabb teljességgel nem látszanak hajlammal bírni.

Igy a Nautilus a tenger legveszélyesebb sikátorának a bejáratánál állott, melybe a legmerészebb hajók sem igen bátorodnak beleereszkedni; e szorosnak, melyet don Louis Paz de Torres, a déli tengerről jövet, szerencsésen áthajózott s nevét adta neki, de a melyben 1840-ben a Dumas d'Urvill hajói fennakadván, kevésbé mult, hogy a hirnevés hajós mindenestől ott nem veszett. Talán jobban járt — s mindenesetre dicsőbb halála lett volna, mint hogy ő, a ki a földet háromszor s annyi veszélyel dacolva, szerencsésen hajózta körül, hazájába egy vasuti szerencsétlenség áldozata lón!

A Nautilus, a sok apró sziget közti csatornák közül, nem épen azon az uton járt, a melyet a Dumont d'Urville két hajója, az Astrolabe és a Zélée követett volt. Északabbra járt valamivel, elcsapott a Murray-sziget mellett, aztán délnyugatra fordult, a Cumberland-szoroson akart áthaladni. Ugy látszott veszély nélkül, könnyen átmeny az is, vissza északnyugotnak, egy sereg alig ismert apró sziget közt, a Tound-sziget felé s a Mauvais-Canal (Rosz-csatorna) irányában.

A tenger folyvást dühöngött. Dagály volt, a legmagas vizállás, s tehát a legkedvezőbb esély, ha valaha, most, az áthatolásra. A Nautilus, csak közepes sebességgel, de rendkívüli vigyázattal halad. A kormánykereket, üveg rekeszébe maga Nemo kapitány forgatta. Ezt az elővigyázatot a rendkívüli veszély igazolta. Minden pillanatban változtatni kellett az irányt s erre oly helyismeret kellett, a minővel e tengeren csak ő bírt.

Aronnax tanár, két társával, a fedélzet magaslátán állott, s a tengeri térképről igyekezett tájékozni magát. Hanem csalódott, épen egy középszerű kis szigethez közeledtek, mely Gueboraoar névvel volt jelölve s tropikus növényzet dús pompájában látszék bujálkodni.

Egyeszerre a mint ott állott, egy erős ütődés, mely megrendítette a Nautilust, leverte lábáról a tanárt. A Nautilus egy, a tenger színe alatt elrejtett sziklára ütődött, azon fennakadt, s kissé balféle hajlott helyzetben mozdulatlanul megállott. A tenger hullámai dühösen verődtek oldalához, de megmozdítani nem bírták.

Íme a helyzet. Jobbra, pár tengeri mérföldnyire csak: Gueboraoar sziget; balra s elől apró sziklatömbök, melyek már fejkét a dagály daczára is kidugták a vízből; s ők fennakadva, oly pontján a tengernek, hol a dagály rendszeren csekély, a mi kevés reményt nyújtott, hogy a következő dagály, legmagasabb pontján is, fölvehesse megakadt hajójukat.

A parancsnok is kilépett rejtékéből. Hogy fenn vannak akadva, ő is megerősítette; de meg azt, hogy egyéb baj nem történt.

— De, — mondá a tanár, — a dagályok itt csekélyebbek, mintsem holnap, vagy holnapután is jobbat várhatnánk.

— Holnap vagy holnapután talán nem! — felelő Nemo kapitány. — De ma jan. 4-dike van; öt nap múlva, 9-én, holdtölte lesz. Teljesen meg vagyok győződve, hogy töltéskori helyzetben e nyájás csillagzat szíves lesz a rendszernél nagyobb dagályt idézni elő, mely minket ideiglenes lekötöttségünkől kiszabadít. Várjuk el tehát türelemmel — január 9-dikét; addig mindenki mulassa magát a hogy tudja.

Ezen csakugyan meg kelle nyugodni egyelőre. Land Ned a csethalász, ki már testéből lelkéből megunta a Nautiluson való rabságot, s különösen a bor, kenyer és hus nélküli örökös hal- és csigakoztat, abban a nézetben volt, hogy itt volna az ideje végkép megválni a Nautilustól, mely — szerinte — ugy sem fog e korall-sziklák közül kievészkelni soha. Aronnax tanár azonban előadta neki, hogy inkább a Nautiluson akar elvezni, mint az emberevő papuák hasába kerülni; s a szökéstől, melyet Ned mester ajánlott, hallani sem akart. Egy kis kirándulásra azonban, kísérlet s vadászatra.

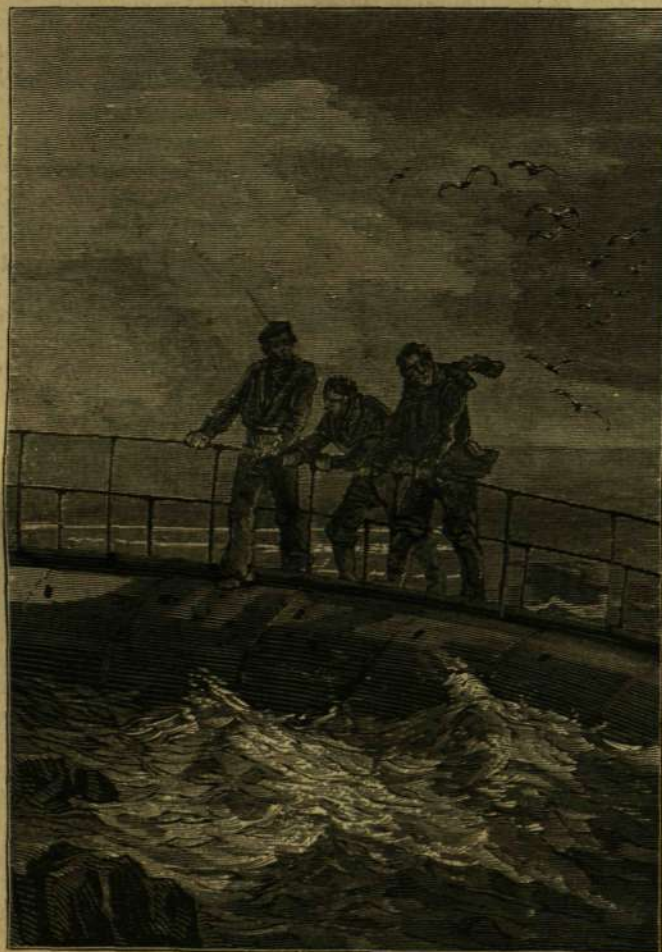
képen, a szomszéd Gueboraoar szigetre neki is lett volna kedve, ha ugyan Nemo kapitány megengedi.

Nemo kapitány a legszivesebb készséggel megadta az engedélyt, rendelkezésükre bocsátotta a kis czirkáló csónakot, sőt azt, két matrózával mindjárt le is dobatta a vízbe, s a három vendégtől még csak becsületszavukat sem kérte, hogy vissza fognak térni. Azzal dolgozó szobájába vonult, x-ei és y-ai közé, melyekbe egészen elmerült, míg Aronnax és Conseil, a Ned czimborá által vigan hajtott könnyű csónakban a sziget felé eveztek.

(Folyt. követt.)

Egy veleg.

/. A petroleum és a nemes érczek. Kétszázötven millió tonnára becsülik azt a petroleum-mennyiséget, melyet a világ összes kőolaj-forrásaiból évenként kibányásznak. Tonnáját egyremásra 10 frankkal számítva, a petroleum-mennyiség mindössze két és fél millárd frank értékét képviseli. A többi bányák, ide érve még az aranybányákat is, csak 1600 millió frank értékű érczanyagot szolgáltatnak évenként.

UTAZÁS A TENGERALATT: A Nautilus fennakadása.

/. A korán és a szesz italok. Tudva levő dolog, hogy a korán, a mohamedánok biblijája, szigorúan tiltja a bor és egyéb szesz italok élvezetét. Hanem ugy látszik, hogy ma már a mohamedánok sem sokat törődnek a szentírással, mert annyi bizonyos, hogy 1873-ban csupán Franciaországban 3.443.000 frank értékű bor és más szesz italokat szállítottak Konstantinápolyba. Legjobban ott is a champagne pezsgőt szeretik; ennek értéke a fentebb számban 1.923.000 frankkal szerepel. A pezsgón kívül igen keresett ital Törökországban a „Grande Chartreuse”-nek nevezett finom pálinka is.

/. Óriási vasut. Az észak-amerikai nagy Pacific-vasutnak (Csöndes-tengeri vaspálya) ide s tova párja fog akadni Dél-Amerikában. Ugyanis Valparaisóból (Chili egyik kitünő városa Dél-Amerika nyugoti partján) Buenos-Ayresig (La Plata fővárosa a keleti parton) vasutat terveznek, mely az Andok alatt 3600 méter hosszú alaguton fog áthaladni. Ugy vélik, hogy e gigantikus vállalat költségeinek összege, az egész 1400 kilométernyi hosszú pályán, a 150 vagy 200 millió frankot nem fogja túlhaladni.

/. Indián hirlap. „Japi Oaye” („Szóhordó”) a czime egy Dakosah-ban (Észak-Amerika) megjelenő indián nyelvű havi lapnak, mely az ide n

már a harmadik évfolyamig vitte föl. Mint mondják, 500 jóhiszemű becsületes vörösbőrű ember tartja fenn.

/. Ausztrália belseje. Queenslandból nem régen Ausztrália északi részének átkutatására expedíció indult el, mely közelebről visszatérően, pompás rétségek, czukornád-termelés alkalmas területek, két új banán faj s más teljesen ismeretlen növények fölfedezéséről hozott hírt. Különböző tudvalévő dolog, hogy Ausztrália belseje még soha sem volt kellően átvizsgálva, úgy hogy minden újabb expedíció új meg új bizarr állat- és növényfajokat fedezett föl, melyek a föld kerekénél másutt sehol sem találhatók.

/. Házassági villanyörövel. Amerikából különös házassági szertartás hírért hozzák a lapok. Kurtán és furcsán történt az egész. A menyasszony és vőlegény egy táviróvonalon egyik végén, a lelkész a másik végén állott. A szertartás természetesen rövid volt, s a pap a maga részéről következő megáldással rekeszté be: „Keokuk, Jowa, 1874. április 16. Sullivan János és Godwon Franciska, Bonaparte, Jowa, Lelkeszi hatalmammal fogva önöket férjnek és feleségnek nyilvánítom; isten áldja meg önöket, Pratt Vilmos, pap.”

— Szavartató amerikaiak. Három amerikai ivópajtás elválván egymástól a vendéglőben, becsületszavakra fogadták, hogy az első parancsot, melyet mindegyikük nejtől kap, föltétlenül teljesítik, és hogy az, ki a meg egyezés ellen cselekszik, másnap öt dollár büntetést fizet. Már másnap mindhármán pontosan helyükön voltak s mindegyikük jelentést tett legújabb élményeiről. Master Walker jelenté, hogy otthon a sötétben a süti medenczén botlott meg és felesége azt kiáltá neki: „Bill lép inkább mindjárt a tészta, melyet készítettél!” „A hogy neked tetszik, Maggio!” mondá Walker, lábat a tészta alá nyújtá és aztán — ágyába ment. Brown ezt mondá: „Feleségem már lefeküdt volt, s a sötétben butorok állottak utamban, melyeket ide-oda lökdöstem.” Midőn ezt feleségem hallotta, mérgesen felém kiáltott: „Döntsd föl mindjárt az üvegszekrényt, te korhely!” En megloktam a szekrényt, hogy a szoba másik végére hőköljött és minden izre-darabra széttört. Feleségem egészen vaddá lett, és én még sokáig fogok rá gondolni. — Master Wilson, a harmadik, hosszú szótartot vágott. „Mikor én haza jöttem,” így kezdé, „és a sötétben botorkáltam, feleségem azt a nem keresztényi tanácsot adta: „Bár túródd ki a nyakadat!” „Lelkemre, kedves nőm, erre még van időm, de most még nem cselekszem, inkább megfizetem a fogadást! Itt van öt dollárom, és ne kérdezzétek többé, hogy hogyan jártam tovább!”

— A szél született zenész. A föld kerekénél mindent megpróbál, hogy miben van zene. A torony nagy harangjából hangot csal ki, midőn a harangozó otthon van és alszik; az óriási fenyegekől bánatos harangját csinál; a leghitványabb kórényt és kürtöt megpróbálja, s hol rémletes zúgást és sikoltást, majd éles füttyölést ves ki belőlök. A nagy fákkal addig játszik, míg minden levél reszket, susog sir, sóhajt, azaz: hangot ad; a folyó hullámai fölveri, hogy sajtáságos morajával kíséresse; néha hangversekhez ad az általa föl-korba-csolt tengeren, s a két világágrész között szerszerű karéneket fű, mely felhat egészen a csillagokig. De a romokat és a régi elhagyott házakat legszivesebben keresi föl, az ereszt alatt nyög, az ablakokat megrázza, a szobákban sóhajt, az ajtókat kéz nélkül kinyitja és a kialudt, elhagyott tűzhely körül rég elfelejtett szomorú dalokat fű.

— Nagy nyelvismeret. Mithriadés 23-féle nyelven tudott az országban levő nemzetekhez beszélni. Mezzofanti bibornok nyelvismere té meg azt is felülmúlta. Mig a papságra készült, a deák, görög, zsidó, arab, spanyol, francia, német és svéd nyelvet tanulta meg. Mint egyetemi tanár 43 éves korában 20 nyelvet értett és olvasott; 18-at pedig folyékonyan beszélt. 1841-ben 67 éves volt, és ekkor a portugál, angol, cseh, dán, orosz, lengyel, oláh, szerb, magyar, török, ír, cigány, szász, albániai, bolgár, illírjai és lapp nyelvet is jól értette; majd még több ázsiai és afrikai nyelveket megtanult. 1849-ben halt meg s már ekkor 70-féle nyelven tudott írni és beszélni.

Az akadémia ünnepélyes közlése.

(Május 31-én.)

Első tudományos közintézetünk évi közgyűlésének legkiválóbb mozzanatait már ismertettük. Hátra van még az ünnepélyes közlés, mely az akadémiai évet bezárja, s az utat megnyitja. A fővárosi közönség érdekeltsége ilyenkor mindig megtölti a nagy dísztermet, melynek emelvényén tudományos világunk színéje, a földszinten az érdeklődők tömege, a karzaton pedig hölgyek koszorúja foglal helyet.

Az elnöki asztal körül gr. Lónyay és Csengery Antal elnökök, Arany János főtitkár és Gyulai Pál osztálytitkár láthatók. Tőlük jobbra-balra sötétlik a tudósok csoportja, de olykor megtartikja egy-egy főpapi díszruha, vagy magyar esztendőny, sőt van egyenruha is Hollán Ernőn, ki honvédezzed. Jelen van a főpolgármester is, többek magával képviselve a fővárost. — A gyűlés lefolyásáról a következőket jegyezhetjük föl:

Lónyay Menyhért szólalt meg először, s az akadémia legutóbbi három évi történetét (mióta ő az elnök) mutatta be. Ő a számok embere, s ennek tünt föl most is, midőn a számok erejére fektette megnyitó beszédjének egész súlyát. Az intézet tőkéje három év alatt vagy százharmincezer forinttal gyarapodott, mely összegnek felét immár be is fizették. A tőke jelenleg nagyobb egymilliónyolcszáz ezer forintnál s az évi kiadás tavaly 42,426 frt 81 kr-ra ment. A nevezetesebb adományozások voltak ez idő alatt: Besán János 40,000, dr. Flór Gyula 20,000, dr. Kajdász István 20,000, dr. Edl Kálmán 15,000 frttal. S minék köszönheti az akadémia ezt a folytonos részvétet? Nemcsak annak, hogy a nyelv művelése által erősíti a nemzetiséget, hanem annak is, hogy gyarapítja azt a hatalmat, melynek neve tudomány.

Mind a három osztály működése kitünő eredményeket szült. A nagy szótár, e nemzeti mű is be van fejezve Fogarasi és az elhunyt Czuczor működéséből. „A francia akadémia — ugymond Lónyay — egyesület a tudományok akadémijával, nyugalmas napokban, számos bizottság közreműködésével, gazdag segélyforrásokkal rendelkezve, harminczhat év alatt végzett be hasonló becsei munkát. Az akadémia ez évi nagygyűlésében egyhangulag halált szavazott a szerkesztőnek, s egy a nagy szótár befejezésének emlékét örökítő érem készítését s Fogarasinak leendő átnyújtását rendelte el. Legyen nekem szabad ez ünnepélyes órában ismételnem e halat, s nemcsak mint az akadémia, hanem egyuttal mint a nemzet koszorúját tennem azt a halott sírjára és nyujtanom az élőknek.”

A tudományos repertorium készítése is megindult. A régi nyelvemlékeket olcsóbb kiadásában inditák meg. A „corpus poetarum” kiadását elhatározták. Hunfalvy Pál és Budenz a külföldre is kiható nyelvészeti munkákat adták ki. Bálint keletről új nyelvkincesekkel tért meg. Olyan okmánytárakat jelent meg, mint a „Magyar országgyűlési emlékek” Fraknói Vilmostól. „A Rákóczy okmánytár”, ezazdag kutatómunkák. Nagyértékű leltári kutatások történtek nemcsak benn, hanem Olasz- és Spanyolországban is. Gyarapodott a régészeti, a természet- és jogtudomány. A pályakérdésekre jeles művek érkeztek, (kivéve a drámaikat). A könyvkiadó bizottság külföldi világhírű munkák fordításának egész csoportját adta a közönség kezébe ismeretterjesztés végett. Megalapított és támogatják a „Budapesti Szemle”-t és a „Magyar nyelvőr”-t. Szóval az akadémia, melynek nem földadata, hogy a tudományt egymaga képviselve, hanem hogy a hűzágokat betöltse, a tudományosságot és műveltséget gyarapítsa, e hivatásának minden irányban igyekezett megjelenni. Kell, hogy a miben eddig elé legnagyobb eredményeket mutatott föl, a magyar nyelv és történelem ápolása ezentúl is

egyik főfeladata legyen; de alkotmányos időben élünk, kell, hogy maga elé egy újabb célt is tűzzön ki: az államtudományok fejlődésének előmozdítását. Az akadémia ki kell hatnia a közgazdasági életre s ez által az anyagi jólét emelésére. E végett indítja meg már közelébb nemzetgazdasági folyóiratát.

Szavait következőleg végzé: Habár nem kicsinyelhetjük az elért eredményt, ne feledjük, hogy azon magaslát, mely felé törekszünk s melyre az előrehaladott népek előttünk följutottak, ha közelebb látjuk is azt, még távol van tőlünk s csak komoly s ernyedetlen munka és előrelátó gondosság által érhető el, és biztos sikerrel csak úgy, ha a nemzet belátja, hogy a csekélyebb számnak csak az együtt-tartás adhat erőt, s ha mindaz, ki hivatva érzi magát a nemzet sorsára befolyást gyakorolni, megértve a kor intő szavát, nemes versenyben egyesül a műveltség és tudomány azon kincseit megszerzeni és állandóan biztosítani, melyek a nemzetnek erőt, s így jobb és biztos jövőre reményt adnak.

Most Arany János főtitkár tett előterjesztést, vagyis kiegészítette azokat, miket az elnök mondott. Ez előterjesztésből hallottuk, hogy a tudományos repertorium első kötete már el van készítve sajtó alá, és hogy Teleki József, Hunyadiak korá-nak befejezését is nem sokára várhatjuk. Elmondta az osztályok és bizottságok évi működésének részleteit, a kiadott könyvek sorozatát, a munka alá vett vállalatokat és a könyvtári gyarapodást. Hosszabban időzött, a „Magyar országgyűlési emlékek”-nél, melyben 1526-tól 1536-ig annyi országgyűlés története van kiderítve, mennyiről eddig sejtelmünk sem volt. Kiemelte továbbá, hogy Torma Károly indítványára egy Pannoniára és Dáciára vonatkozó „Corpus inscriptionum latinarum” féle nagyobb szerű munka is fog készülni. Mint nevezetes mozzanatot emelte ki az 1872-ben életbelépett könyvkiadó bizottság működését, melynek eddigi eredményei vázlatosan következtek: Jelen hazai tudósokat eredeti művek készítésével bizott meg; így Hunfalvy Jánost „Egyetemes Földrajz”, — Than Károlyt, „Elméleti Vegytan”, — Jurányi Lajost „Növénytan”, — Hantken Miksát „Magyarország Földtana” című tudományos munkák írására szólította föl, kik mindnyájan készséggel vállalkoztak.

Gondoskodott az európai irodalom több nevezetes terméke lefordításáról, melyek közül egyes füzetek már meg is jelentek a következő munkákból: Történelmek: Curtius Ernő: „A görögök története” fordítja Huszár Imre. Duncker Miksa: „A ó-kor története”, fordítja Jónás János. Mommsen Tivadar: „A rómaiak története”, fordítja Toldy István. A nyelvészet és irodalomtörténet köréből: Müller Miksa „Felolvasási a nyelvtudományról”, fordítja Steiner Zsigmond. Lewes György: „Goethe élete”, fordítja Szász Károly. A bölcsészeti szakból: Mill Stuart János: „A deductiv és inductiv logika rendszere”, fordítja Szász Béla. Sajtó alá készen vannak: Yukes „Geológiája”, fordítja Koch Antal. Carlyle „A francia forradalom története”, fordítja Baráth Ferencz. Bluntschli: „Az államtudományok és politika története”, fordítja Adler Ignác. — Végül elsorolta az év halottjait. Az igazgató tanács közül elköltöztek Bartakovics Béla érsek és Kubinyi Agoston; a tiszteleti tagok közül Kubinyi Ferencz; a rendes tagok közül dr. Pólya József; a levelező tagok közül Kovács Gyula, Balla Károly, Dörner József, Riedl Szende, Udvardy Ignác (egyházjogi író), Török János, Csatskó Imre, gróf Lázár Kálmán, Fabó András; a külső tagok közül Raumer Frigyes, Rose Gusztáv, Agassiz, Quetelet, legutóbb Trinchera Ferencz, a történelmi és társadalmi tudományok jeles olasz művelője.

— E hivatalos előterjesztések és jelentések után a fölolvások következtek.

Az első Than Károly, e kitünő tudós tartotta, s ez emlékbeszéd volt az akadémia elhunyt kultagja, Liebig Justus nagyhírű vegyész fölött, kihez a fölolvást halás tanítványi megemlékezés is kötötte. Ez emlékbeszéd a fölolvás gyöngye hangja nem juttatta el a terem minden részébe, és sokak számára csak akkor lesz teljesen élvezhető, ha nyomtatásban megjelenik.

Than részletesen előadta azon nagy vegytani predményeket, melyeket a tudomány

Liebig működésének köszönhet. Az állatok és növények táplálkozását ő fektette alapra. A földművelésre nézve rendkívüli fölfedezéseket tett, megismertette ama „rabló gazdaságot”, melynek a földet előbb-utóbb terméketlenné kell tennie. A giesseni vegytani intézet fölléltásával ő adott mintát minden azóta keletkezett ilyenmü intézet számára. Hatása a nevelésre, az iskolára rendkívüli volt.

Az élettrajzi adatokat, melyeket Thán közölt, mellőzhetőknek véljük, miután lapunk mult évi folyamában közöltük Liebig élettrajzát.

Pulszky Ferencz lépett most a fölolvás asztalhoz, egészen dísz magyar ruhában. Fölolvására „A trójai ásatásokról” ép oly időszerű volt, miután Schlieman kutatásairól most beszélnek mindenütt, — mint érdekes ama tudományos apparatúsnál fogva, melylyel Pulszky rendelkezik, s melylyel a trójai leleteket muzeumunk több hasonnemű tárgyával összekapcsolva ismertette.

Fölolvására elején általánosán szólt azon ásatásokról, melyek a régi műveltség egyes helyein történtek; megemlítte Egyiptomot és Ninivét, a Parthenon maradványait, az aeginai csoportozatot, a phigialiai parkányzatot, Lycia régiségeit, a Mauzoleum és Diana epheszi templomának romjait, az etrusiai és phoeniciiai leleteket, a római kutatásokat, stb. A közönség mindig élénk figyelemmel kísérte e fölfedezéseket a régi korból. E figyelmet az utóbbi időkben a legnagyobb mértékben fölkellette a német Schliemann Henrik, egy meklenburgi szegény születésű kereskedő, ki Szentpétervárt meggazdagodván, görög nőt vett feleségül, s Homert szorgalmasan olvasgatván, nagy vágyat kapott a régi Trója nyomainak fölfedezésére.

Pulszky itt tüzetesben szólt azon törekvésekről, melyek Homer „Ilias”-ának színhelyét kívánták földteríteni, s ama tudományos vitatkozásokról, melyek a hely megállapítása körül fölmerültek. Schliemann 1870-ben kezdte meg az ásatásokat a hisarlik dombon, viszontagságok közt és kezdetben kevés sikerrel. Sok illuziója enyészett el munkája közben, mert — a mint írja — Homerban ugy hitt, mint a szentírásban, s végre azt találta, hogy habár Homer szerint a régi Tróját legalább ötvenezer ember lakta, az a terület, melyen ő a régi görög város alatt régiebb romokat talált, csak öt holdra terjedt ki. Ugy látszik, hogy amaz ósrégi állapot nem igen különböztek a feudális időkötől. A templomok, a királyi paloták, a vásártérek fallal voltak körülvéve valami dombon, mely központja és menhelye volt a vidéken, a falvakban, viskókban élő lakosságának, mely oda járt vásárra, templomba és háboru idejében is oda menekült. Schliemann a leletek természetében is csalatkozott, mert a görög város romjai alatt még négy különböző romréteget talált. Az első és második a barbár korra mutat, sőt ez utóbbi kétségtelenül a kőkorhoz tartozott, s a két utolsó rétegből kőkori kalapáccsokkal, kovakéssel, csont árákkal, tüffel vegyest nagyobb mennyiségű bronzfegyvereket is talált. Az utolsó előtti rétegből különösen vastag várfalakot talált, aztán egy tömör nagy tornyot, egy kaput, mely megfelel fekvése által az „Ilias”-ban említett Skei kapunak; majd egy nagy háznak vagy palotának alapjait s ezeknek szomszédságában belértékére nézve is becses kincset, arany és ezüst kupákat és sok női ékszert. Természetes tehát, hogy örömeiben az egész világnak kihirdette: megvan a régi Trója. A német tudósok keményen elítélték, pedig akár a régi Trója, akár más hely, a mit kiadott, a régészeti tudományra becses kincseket hozott napfényre, távol minden nyereszgedési vágytól.

Ha részrehajlatlanul vizsgáljuk meg a dolgot, az eredmény a következő: Abban az időben, midőn a fikorong még nem volt föltárlva, midőn az emberek a vasat nem ismerték és a réz használata is csak az előkelőkre terjedt ki, míg az alsóbb osztályok kő- és csonteszközökkel éltek, valamely hatalmasabb fejedelem Troasban, a szélső dombon a Hellespont felé, várat építtetett magának. Ezt az ellenséget elpusztította, lefektette. Utódjai ugyanott új várat építtettek, mely nagyobb, gazdagabb volt és sok arannyal és ezüsttel bírt. Ezt is azonban elégették, elpusztították, mi onnan tűnt ki, mert e törmelékrege a legnagyobb.

nagy volt, hogy sok helyen a bronzot is elolvastották. E helyen aztán valami durvább nép, mely kőkori eszközökkel élt, újra várost emelt, míg végre a görögök ismét e helyen, már a műveltebb időkben, templomokat és várost építettek.

Ez a tényállás megfelel ama hagyománynak, a mely Trója felől mai napig is él, mely szerint Herkules elpusztítja Laomedon várát, és mikor ez újra felépült, gyarapodott és gazdagodott: Agamemnon és szövetségesei földulják azt Priamus korában. Strabó híres geographus szerint: Thraciának vad népei foglalták el a régi helyet és ama görögök által üzetek el, kik a Krisztus előtt hét századdal itt telepedtek meg és azt a várost alapították, a mely Ilion név alatt ezer-éven keresztül virágzott.

Ha tehát azt kérdezzük: föltalálta-e Schliemann a homeri Trójtát és a Priamus kincesit, bátran azt felelhetjük, hogy föltalálta ama város romjait, melynek ostroma és veszte alkalmat adott a homeri énekekre; föltalál oly kincset, mely valószínűleg ama város királyáé volt. Pulszky ezáltal a homeri énekeknek nem akar történelmi igazságot tulajdonítani, mert tudjuk, hogy az „Iliás“ Trója veszedelme után több századdal készült, hagyományos legendákból, és hogy abban a hősök egy későbbi kor fegyvereivel és szokásaival ruháztattak föl, de mégis örök fényben élnek az emberek emlékezetében, mint az emberi nem ifjúságának legzebb megtestesítései.

A leletek maguk nem viselnek görög jeleket, azaz olyat, a minőt mi görögnek szoktunk nevezni, de a legrégibb ismert görög műemlékek nem haladják túl a hetedik századot Krisztus előtt, Trója pedig Krisztus előtt körülbelül ezerkétszáz évvel pusztítottat el. Pulszky fölhívja a tudósok figyelmét ama régiségekre, melyeket Magyarországon találtak s a nemzeti múzeumban őriznek amaz időből, midőn a kőkor a bronzkorba megy át és nagy hasonlóságot talál ezek közt és a Schliemann leletei közt. Különösen megemlíti ama korong nélkülről készült edényeket, melyek durva fekete mázzal vannak bevonva és bekarcolt, részint idomtalan díszítéssel vannak ellátva, melyek fehér festékkel töltek be. Ilyenek eddig csak hazánkban voltak ismeretesebbek, ezért Rómer Flóris pannóniai edényeknek nevezte el. Ezekhez hasonlókat talál Schliemann a régi Trójiában. A dán tudósok saját tapasztalataik következtében azt állítják, hogy ezüst tárgyak csak is a bronzkor végén, különösen pedig a vas korban fordulnak elő. Nálunk pedig Szihalmón s most Trójiában az arany és ezüst ékszerek együtt kerültek napfényre kő- és bronz eszközökkel, a mit eddig másutt szintén nem észleltek. Végül megemlíti Pulszky, hogy némely hazánkban lett arany-ékszer formája nagyon hasonlít azokhoz, melyeket Schliemann Trójiában talált.

— A fölolvastat zajosan megjelentette a közönség, s aztán Gyulai Pál osztálytitkár adta elő a pályázatok és választások eredményét, mit mult számunkban közöltünk. Végül pedig az új jutalomdíjakat hirdették ki. Még az elnök mondott néhány köszönő szót a közönségnek, aztán fölolvastat a gyűlés, melynek folytatása a „Hungaria“ dísztermében következett, hol az akadémikusok lakomája volt, számos pohárköszöntéssel fűszerezve.

Három nap Helsingforsban.

(Sz. Pétervártól Helsingforsig. Donner Alquist. A város fekvése. A finn egyetem. Látogatás Lönnrothnál. Castrén özevege. A svéd és a nemzeti párt Finnlandban.)

A pár napot, melyben ünnepek és más ünnepélyességek miatt Pétervár könyvtárai zárva voltak, elhatároztam úgy használni föl, hogy meglátogatom a rokon finnek fővárosát a szép Helsingforsot, vagy mint maguk a finnek nevezik, Helsinkit. Január egyik ködös reggelén 9-kor a viborgi vagy finn pályaudvarnál voltam, s nemsokára kényelmesen el is helyezkedtem a késő estig tartandó utra; kényelmesen mondom, mert méltán tartják a finn vaspályát — még most csak Pétervártól Helsinkig — Európa egyik legszebb és legkényelmesebb vasútvonalának.

A harmadik csemetét megismertette velem az együtt utazó társaságot, a nélkül hogy szavukat hallottam volna. A csemeték alatt az oroszok buzgón és számtalanszor vetették magukra a keresztet, az óhitű egyházi szokás szerint összefogott három ujjal, s a római katolikusokkal ellenkező irányban, t. i. jobbról balra; míg a lutheránus finnek némán és mozdulatlan várták az indulás percét. A vonat megindult a hóval borított s darabig elég szomorú vidéken. Nem sok idő múlva lassanként eltűntek az orosz utazók, s helyöket az egyes állomásokon beülő finnek foglalták el. A társaság beszéde, sőt élénk lett, a mint közeledett a finn határ. Az út is változott; nyírfák, dölök és zöld fenyvesek közt rohogott a vonat, néhol patakok — a gyenge tél miatt félig befagyva — szeltek át az utat, s egyes granitsziklák meredeztek ki a fűk közül. A vánalnál a megmozgatás hivatalosan tudunkra adta, hogy finn földön vagyunk; ugyanezt jelentette a jó és olcsó ebéd, mit egyik állomáson kaptunk, és a három nyelvű — finn, svéd és alul orosz — föltárasok minden állomáson. Négy óra előtt besötétedve, a fűk és szikláknak csak körvonalai tűnkedtek föl a különben elég világos éjszakában, este 10 óráig, midőn egy távoli világosság — Helsingfors gázlámpái — hirdette, hogy megérkezünk.

Sem a finn, sem a svéd nyelvet nem értve — az oroszszal megért Finnlandban majdnem semmire se lehet menni — elég nehezen vergődtem be egy közeli vendégfogadóba.

Másnap reggel elsősben a Donner Ottó egyetemi tanárt kerestem föl, kit Budenz ajánlatával előre tudósítottam jöveletemről. Donner ismeretes nyelvész, Pesten is huzamosabban tartózkodott, arczképét és életírását a Vasárnapi Ujság közölte is. A finneket általában, a Pesten személyesen ismerős Donneret pedig különösen érdeklik Magyarország és a magyar finnisták; őt is legelőször Budenz, Hunfalvy Pál és Barna hogylétéről kelle értesítenem.

Együtt ebédelve, ebéd után Alquist egyetemi tanárt látogattuk meg. Alquist régebben szintén járt és tartózkodott Pesten; ismert nyelvész, s e mellett a finnek finnül írni első költője; mert Runeberg az európai híró finn költő — most 70 éven felüli aggyastán — minden művét svéd nyelven írta.

Alquist erőteljes derék férfi; a finn dolgokról és a magyarországi protestáns viszonyokról beszélgettünk legtöbbet, mely utóbbi kérdés a szintén protestáns finnek melegen érdekli. — Beszélgetés közben bejött kis fia, kezében felső-magyarországi furulyával. Kérdésemre elbeszélte Alquist, hogy a felső-magyarországi nyitrai, trencsini tótajku magyarok minden évben meglátogatták Helsinkit, sőt messzebb Svédországba is elmennek, bádogg, fa és drót készítményeket, edényeket, furulyát, igen ügyesen készített egérfogókat, stb. árulva. Pétervárt és Moszkvában 12–20 emberből álló egész telepek vannak ilyen szorgalmas ügyes és vállalkozó magyarországi tótokból, kik pár év múlva néhány száz rubel nyereséggel térnek vissza Magyarországra. Moszkvában beszéltem is — és pedig magyarul — egygyel közülük; jó kinézésű derék rovní legény volt. Bár magyar fajtánkban is több volna a kereskedői és vállalkozó szellem; de a székieket kivéve, még eddig kevés hajlam mutatkozik erre népünkben.

Estére visszattem Alquisttal Donnerhez, s kedélyesen töltöttünk néhány órát valódi budai magyar bor mellett. Meg kell jegyeznem, hogy a finnek e tekintetben sem tagadhatják meg a velünk való rokonságot; asztalaik épen oly felesen és bőven vannak étellel-itallal fölserelve, mint a mieink.

A második nap nagy részét a város megtekintésével töltöttem. Helsingfors dombos, granitsziklák tálajra épült fiatal város, mint fiatal a nemzet, melynek fővárosa; lakosai száma mintegy 40,000. Szorosan a tengerparton fekszik félsziget alakban, a mennyiben a tenger három oldalról veszi körül. Nevét a Helsing patakán egy kis vizesestől vette, mely a városról mintegy jó félmérföldnyire van; (fors svédül = vizesés). A város körül, sőt benn az egyes udvarokban is mindenütt szétszórva hevernek a szikladarabok, néhol meredeken nyulva be a tengerbe is.

Daczára, hogy tél közepén volt az idő,

egy jégdarab sem volt látható a sima tengeren; sőt egy kis gőzöst láttam a közelfekvő szigetnek tartani, melyen Sveaborg erősség fekszik. A tenger hullámvérse itt egészen csendes, nem azon hatalmas és rejtelmes zugás, melylyel például az Atlanti-tenger kiséri napoként megújuló támadását és visszavonulását a belga partokon; a finn öbölben dagály és apály alig észrevehető, s az egész inkább egy nagy tóhoz hasonlít. Mindkét kikötő annyira szorosan a város mellett, illetőleg a városban van, hogy tizenkét lépéssel a hajóból a legelőkelőbb vendéglőbe jut az ember. — Bann a tengeren fél és egy mérföldnyire köröskörül számos kisebb-nagyobb sziget fekszik a várossal szemben, mind fával és nyári lakokkal betelepie. A granitsziklák mellett e szigetek teszik gyönyörűvé Helsingfors fekvését.

Megnéztem a finn egyetem helyiségeit is. A finn egyetemet még a svéd uralom alapította, régebben Abo-ban, Finland egy másik városában volt, s csak e század harmadik tizedében, 1827-ben tették át Helsingforsba. Az épület és tudományos helyiségek azon kényelemmel és fényvel vannak kiállítva, mely a tudományos intézetek külsejét Oroszországban is jellemzi. Rendes előadási nyelv a svéd, de valami 12 év óta néhány tantárgyat finnül is adnak elő. Könyvtára nem régi, — a régi még Abo-ban légett — de csinos és jól berendezett. Külön osztályt, külön könyvtárakkal képez az orosz nyelvű könyvtár, a finn nyagherczeg alapítványa, ki egyszersmind mindig — orosz csár is. A finn nemzeti muzeumnak, melyet nemrég alapítottak, inkább jövője van.

Egy negyedórára benéztem egy hangversenybe is. Csak azért említem meg, mert az igen csinos és tágas épület, melyben a szép hangversenytértem van, az egyetemi tanuló ifjúság tulajdona, mintegy 60,000 frton vásárolták a másfél milliónyi (mert Finnland egész lakossága 8000 $\square$ mérföldön nem üti meg a két milliót) finn nemzet magán adakozásából. Itt vannak a hangversenytérmen kívül az ifjúság könyvtára, billiárdterme, olvasó-szobái, stb. Az oroszok és finnek közti viszonyt sajátosságosan jellemzi, hogy a gazdagon ellátott olvasóteremben, hol svéd, német, francia, angol, sőt amerikai újságok is vannak, orosz újság egyetleneg sincs. A dolog föltűnő lévén előttem, megkérdeztem okát. Az egyszerű felelet az lön: év végén az egylet mindenik tagjának joga van újságíratás tekintetében indítványokat tenni, de orosz újság megrendelésére még nem történt indítvány. Ebből egyszersmind megtudtam azt is, hogy a helsingforsi egyetemen orosz nyelvtanár ugyan van, de orosz tanuló egy sincs.

A második estét Alquist tanárnál töltöttem, az elsőhöz hasonló kedélyességgel. Itt ismerkedtem meg a finneknek a thea mellett kedvező italával, a toddyval, mely körülbelül az, mit mi grog név alatt ismerünk.

Harmadik nap délelőttjén Lönnrot Ilyést, a „Kalevala“ világhírű összegyűjtőjét, a tudományos világ egyik legtiszteltettebb élő férfát látogattam meg Donner társaságában. Lönnrot, most 70 éven felüli tisztas aggyastán, előbb orvos, azután helsingforsi egyetemi tanár volt; most nyugalmazva van, a nyugalmazást olyan értelemben véve, hogy előadások tartása által nincs háborgatva napoként 8 órát dolgozhatsz finn népdalgyűjteménye és nagy finn-svéd szótárán, melyben akkor az M betűnél járt. A ház, melyben lakik, a város szélessétszórva heverő szikladarabok közt magánosan áll, melyeket részint kikerülve, részint megmászva, beko-pogtattunk hozzá. Szótárán dolgozva és finn pipájából pipázva találtuk. Nyájasan mosolygott, midőn megtudta, hogy magyar vagyok; kérdészködött Hunfalvy Pálról, kit személyesen ismer, s ki őt falusi lakában látogatta meg, aztán Budenzról és Barnáról, kiknek neve mint finn baráttaikkal finn nyelven levelezőké, Helsinkiben ismert és kedvelt.

Azután elővette a kantelét, a finnek nemzeti hangszerét (mintegy középhelyen áll a gitár és a magyar cimbalom közt, alakja inkább a gitáré, ujjal is kell pengetni, de hangja a cimbalomra emlékeztet), gondosan fölhangolta s néhány egyszerű szép finn népdalt pengetget el rajta. A runák agg dalnoka, pengetve az ő népének dalait (mert ő volt, ki népében a finn nemzeti öntudatot elsőben

fölbresztette) olyan jelenet volt, a melyet soha nem szoktunk elfelejteni. Mint szives háziur kávéval vendégelt azután, s példája nyomán két pohárral kelle meginnom. Utána szivarra gyújtottunk, melyhez szivarszopókával is megkínált. Ezeket ő sajátkezelű szokta nyáron vágni, s vendégei számára sajátkezelű igazgatja meg. Nagyon egyszerűek, de mint volt orvos megjegyezte, hogy igen egészségesek, s a cserjének, melyből készítve vannak, gyökerét az északi finnek és a lappok táplálékul is használják. Négy-öt darabot magamhoz vettem, s egy párt belőlük helsingforsi emlekül a pesti magyar finnistáknak küldtem, épen jó alkalom levén a Pétervárról Pestre induló Bálint Gábor barátom, a székely-mongol utazó személyében.

Mintegy másfél órai időzés után búcsút vettem. Az összes benyomást, mit rám tett, nem helyesen mondanám egyszerűen tiszteletnek; valami erősítő és lélekemelő érzés volt az, érzés, melyet csak egy jól megfajtott élet látása ébreszt föl. Mert e férfi, egy finn paraszt-szabó gyermeke, ki egész életében most három éve ült először egy félórát vasuton, kit a társadalmi élet divatos és komplikált erőinél helyett csak a szerénység és valódi egyszerűség ékesít, ki a természet kebelét emberi szenvedélyek tusájáért egy percze sem hagyta el soha, eltörlhetlenül kapcsolta nevét a tudományhoz és hazája történelméhez. S én tisztelettel hajlotam meg az istenek kedvelte előtt, kinek munkás élete jutalmául öreg napjaira derült verőfényes aggkor és az ifjúság teljes munkáereje lön fentartva.

Még egy látogatást tettem Helsingforsban, Castrén özevegnél, kinek megkeresését Pétervárt Schiefner akadémikus ajánlotta. Szivesen tettem meg, azon tiszteletnél fogva is, melylyel Castrén neve iránt viseltem, s mintegy halálból és kegyeletből azon soknemű és gazdag tanúságot, mit a nagy utazónak műveiből meritettem. Mivel, tiszteletreméltó asszony, ki Castrénnek alig másfélévi együttlét után özevege maradt. Özevegségét egyetlen fia, most már reményteljes ifjú férfi, vigasztalja. Rövid együttlétünk alatt melegen kérdészködött Hunfalvy és családja hogylétéről. És itt megjegyzem, hogy a széles világon egy nemzet sem viseltetik oly igaz és résztvevő szeretettel a magyar nemzet sorsa, élete és fejlődése iránt, mint a finnek; s ez nem is csoda, ha meggon-doljuk, hogy a hajdan roppant nagy kiterjedésű finn-ugor népfajból csak e két nemzet birt állandó és önálló helyzetre vergődni a népek sorában. Ott a távol északon e kis, de mivel, tisztán protestáns nemzet virágzó tanügyével, teljesen rendezett államháztartásával, a svéd kultúra és vér aczelltól megedzve, aggódo és szerető figyelemmel kíséri történetünk fejlődését és jövőnk eshetőségeit.

A kifogyhatlan szivességgű Donner a harmadik nap estéjén egy 10–12 tagból álló társaságot hívott összea Societáthousban, Helsingfors első vendéglőjében, alkalmat akaráván nekem nyújtani, hogy a két finn párt néhány képviselővel megismerkedjek. Mert jó tudni, hogy a szép Szuoimiban (így hívják a finnek maguk Finnlandot) is vannak pártok. Finnland évszázadokig volt svéd uralom és befolyás alatt, a 12-ik század közepétől e század elejéig 1809-ig, és maguk a finnek elismerik és hálásan, hogy Svédország mindig úgy bánt Finnlanddal, mint saját magával. Nem csoda, ha e nemes és okos bánásmód nagyon növelte a svéd nyelv és kultúra elterjedését. Keresztynséget, protestantizmust, társadalmi miveltiséget, jó közigazgatást, mind a svéd csatornán át kapták.

A svéd nyelv és kultúrának ezen uralma azután is megmaradt, midőn 1809-ben különböző körülmények Finnlandot Svédországtól elszakítva, s Oroszországhoz csatlakozásra kényszerítették; orosz nyelv és befolyás egy talpalatnyi tért sem hódított meg Finnlandban. S e század 4-ik és 5-ik tizede óta fölbredt a finn nemzeti öntudat. Hosszra vezetne elbeszélni, mily szoros kapcsolatban van ez ébredéssel a Kalevala és Lönnrot neve. Most két párt van Finnlandban. Egyik az ifjú finn nemzeti párt, mely nemzeti finn miveltiséget kívánván megteremteni és meghonosítani, néha szükségkép összeütökösésbe jön az eddig egyedül uralkodó svéd kultúrával, különösen a svéd nyelvvel. Másik a svéd párt (szinte nemzeti és távolról sem gondol, p. o. a Svédországgal való egye-

sülésre), mely azon nagy szolgálatok tudatában, miket a svéd miveltiség tett Finnlandnak, a svéd hegemoniát továbbra is fönn akarja tartani, s most még legalább, gyengének tartja miveltiségi önállóságra a finn pártot. Az ifju nemzedék közül több tagja van a finn pártnak, míg a svéd párt valósággal erősebb. Például a nyelv tekintetében, mig minden legkevésbé mivelt finn (ki csak elemi iskolába járt is) tud svédül, azok közt, kik svéd vidéken születtek, vannak, kik finnül nem tudnak. Például fölzhohatom, hogy a helsingforsi egyetemi könyvtár óre (nem az orosz osztályé) nem tud finnül. Közigazgatás, egyetemi tanítás, gymnáziumok és a népoktatás nyelve még most is nagy részben svéd. A helsingforsi színház is svéd, az új finn szünigyi vándortársulatok által van képviselve; de azóta, hogy Helsingforsból előttem, hallottam, hogy egy finn opera-társaság nagy tetszés közt játszik Helsingforsban. — A nemzeti pártnak mindemellett nagy jövője van, tekintetbe véve, hogy az ország népességének $\frac{5}{6}$ a finn, s csak $\frac{1}{6}$ svéd.

Ilyenmü beszélgetések szakadatlan kérdészködés a magyar viszonyokról, és kedélyes társalgás közben tölt el utolsó estém Helsinkiben. Pohár lön emelve a magyar-finn szellemi összeköttetés tovább is fennmaradására, Hunfalvy, Budenzre, Deák Ferenczre, kinek neve — meghatva tapasztalám — átalánosan tisztelt a finnek előtt.

Másnap mindez — emlékké vált, egy kedves emlékké a szép Helsingforsról, és a derék finnekről. Robogva röpitett vissza a vasut Pétervárra s onnan tovább. Géresi Kálmán.

A hétről.

© Benne vagyunk már a nyári idényben. A főváros már teljes mértékben élvezi a port, a repülő szemetet, a léggyá olvadó járda aszfaltját, melybe csaknem beleragad az utcaziprók nyalka félezipróje, a meleg vizet, a zaharai szelet és a nyár egyéb fővárosi kellemetességeit. Egész pompájában bevonult a szalmakalap- és fehérsapernyő-idény, melyről Széchenyi mondá: hogy nincs ellene menekülés sehova az árnyas helyekben annyira szűkölködő Pesten. Az uszodák hemzsegnék az ifjabb nemzedéktől, mig az idősebbek a kioszkok fagyaltos és jégkávés csészéi mellett keresnek üdülést. A kiket hivatalnak nem fűz a fővárososok s a gondviselés talán valami jószágoskával áldotta meg a vidéken, azok kivándoroltak innen, mint a feeske. A jobb módú középosztálybeliek ilyenkor a város közelébe szoktak kivonulni nyári lakásokra, s már május elején máskor alig s csak drága pénzen lehetett kapni villát. Most daczára, hogy a közlekedés a budai hegyek közé tetszemesen javult s a svábhegyi fogaskerekű vaspályát már e héten átadják a forgalomnak, — igen sok az üres nyári lakás a zugligetben, svábhegyen, sőt a közelebb eső városligetben is. Pedig az idén félannyi, sőt harmadrész áron is kapható lakás, mint a megelőző években. Mindez a „krachnak“ tulajdonítható, mely sok embert megszorított a kelleme, de mégis elkerülhető dolgokra való költsékezésben. Most inkább a közelebb eső falvakba vonultak ki a pestiek, hol parasztházakat béreltek.

Jövő évre a nyári lakás-kereslet körül nagy lendületet remélnék a tulajdonosok, mint-hogy akkor a már félig most is kész margitszigeti hid, melyen lóvonatu vaspálya vezetend keresztül, egészen el fog készülni s folytonossá teendő a vasuti összeköttetést Pest legkülsőbb részei és a budai hegyek között, s akkor a városligetből, sőt Rákoss-Palotáról egyhuzomban juthat az ember a svábhegy tetejére, csak a fogaskerekű vaspálya csatlakozásánál levén szükség átkelnie.

A társadalomban és politikában még nem igen látszik a „savanyu uborka“ idény, mi egy-

részt annak tulajdonítható, hogy a meleg idő hirtelen köszöntött be s tömérdek félig kész munkát talált, másrészt annak az egyszerű oknak, hogy a fagyosból rögtön kanikulai meleggé változott idő nemis hozta meg a savanyu uborkát. A majálisok juniusra maradtak s iskolák, dalárdák, egyletek, körök most rendezik javában erdei kirándulásait. Az országgyűlésnek pedig annyi a teendője, hogy tél derekán se több, s azért júliusig nem is igen fogja magát elhnapolni, mint máskor. A mi egyébiránt a hőseget nem akadályozza abban, hogy az országgyűlési tárgyalásokra rendszeren megjelenő képviselők számát a lehető minimumra olvaszsa.

Irodalom és művészet.

— A Franklin-társulat nyomdájában befejezéséhez közel áll egy mű, melyet lehetetlen a közönség figyelmébe előre is nem ajánlanunk. E mű: „Györmegye és város egyetemes leírása“ (monographia), szerkeszti Fehér Ipoly. A magyar orvosok és természetvizsgálók Győrött tartandó XVII. nagygyűlése szolgáltatott alkalmat az érdekes mű megjelenésére. A megének legjobb erői együltek a végül, hogy a természetvizsgálóknak maradó becsü emléket teremtsenek e műben, mely terjedeleme egy, mint rendszerességre nézve az eddig megjelent monographiákat tulszárnyalja, s egyuttal az ilyenmü munkáknak minden szükséges elemét kellően méltatja. Anyagát három főcsoportban öleli át, u. m. a természeti, társadalmi és történeti viszonyok keretében, mindegyik behatóan részletezve saját érdekének tényezőit. A mű terjedelme mintegy 43 ívet fog tenni; kiállításra csak, izlés és tetszetőség tekintetében sem vagy fönn kívánni valót. Emeli a mű érdekességét azon 55 ábra, mely a szöveg közé nyomva a régészeti viszonyokat illusztrálja. A műhöz lesz továbbá csatolva Györmegye régészeti, árpádkori és jelen térképe igen csinos és pontos kiállításban. A mű elejére pedig a nagygyűlés két elnökének: az elhunyt Viczay Héder grófnak és dr. Krusz Krizosztom pannonhalmi főpátnak könyomatu arczképe jó. Előre is elismerésünkel kell adoznunk ez utóbbinak, ki az egész mű kiállításának költségeit egyedül viseli, s ugyanakkor annak szellemi részében is közreműködik „a megye éghajlata“ című érdekes rész megírásával. Üdvözöljük a lelkes főpapot, ki mint egy tudományos testületnek főnöke — ily nemesen fogja föl magas állását, és hálára kötelezi le nemcsak Györmegyét, de hazai tudományosságunkat is.

— Lókai Mór legújabb regénye „A szegény s éj utja“, mely eddig magyar nyelven csak a Kolozsvárt megjelenő „Magyar Polgár“ társzárnyában volt közzé, az Athenaeum kiadásában külön kötetben is megjelent. Ára 1 ft. — Egy másik érdekes regény is jelent meg az Athenaeumnál: „Földelhatatlan kötelek. Orosz regény. Irta Detlef Károly fordította Zichy Camilla“. Egy kötet ára 1 ft 50 kr.

— Egy nagy földrajzi mű folytatása jelent meg az Athenaeum kiadásában következő cím alatt: „Egyetem és földrajz tekintetel az országok természeti, politikai és társadalmi ipari, kereskedelmi, közlekedési és közművelődési viszonyaira. Szótárszerű tárgymutatóval ellátott földirati kézikönyv újságolvasók, kereskedők, iparosok, gazdák és általában a művelt magyar közönség számára. Írták Ballagi Károly és Király Pál. Második kötet.“ Az első kötet, mely Ázsia, Afrika, Amerika s Ausztrália leírását tartalmazza, mely 1870-ben megjelent; a második kötet, mely Európáról szól, azért későbbi, mert földrésznünk államaiban ez idő alatt a porosz-francia háború folytán oly területi alakulások történtek, melyeket a szerzők, dolgozatuk gyakorlati czélja tekintetéből, figyelmen kívül nem hagyhattak. E második kötet előbb Európáról ad rövid rajzot, aztán az egyes államokat írja le bővebben, kivéve Magyarországot. Magyarországot leírása, valamint a szótárszerű tárgymutató a harmadik, egyszersmind utolsó kötet tárgya lesz, de e 3-ik kötet csak akkor adatik ki, ha a megyék rendezésének kérdése előd. A munka

2-ik kötetének ára 3 ft 50 kr. A nagy szorgalommal készült, és észszerűleg használható kézikönyvet ajánljuk az olvasók figyelmébe.

Nagybecsű tudományos könyvet bocsátott közre ismét a természettudományi társulat: John Tyndallnak, a „Royal Society” tagjának „A hő, mint a mozgás egyik neve” című világhírű munkáját, mely az angol eredetben rövid idő alatt négy nagy kiadást ért. E könyv a természettudományokban korszakot alkotó új fölfogásmód: az erők egyensúlyának nagy elve szerint van készítve, s méltán sorakozik ama jeles művekhez, melyeket a természettudományi társulat eddig kiadott. Tyndall műve a természettud. könyv-kiadó vállalat 5-dik kötetét képezi, s magyar nyelvre Jézso-ovics Károly tanár fordította, előszóval és függelékkel pedig Szily Kálmán látta el. A 690 lapra terjedő díszes kiállítású kötetet 109 farametszetű ábra illusztrálja.

A két Wesselenyi életrajzát írta meg Szilágyi Ferencz ismert történetrónk. A zsidói, bécsi és budai levéltárak gazdag és eddig nagyjából is alig ismert adataiból állította össze, s még ez ében sajtó alá rendezi. Előlegesen a tud. akadémiában is fog azokból fölolvadni részleteket.

Régi regények. A muzeum által közelebb megvett kézirategyteményekben a régi jó Mikes Kelemennek, mint már írtuk, négy regényeszerű elbeszélést is találtak. Ezeket Pulszky Ferencz készült ismertetni a Kisfaludy-társaság valamelyik havi ülésében. Valószínű, hogy e becses ereklyéket a társaság ki is fogja nyomtatni.

„Andrássy Béla hagyományai” című tizenkét éves kötetre nyitott egyforintos előzetést Gáspár Imre. Tartalma tizenöt költemény, néhány irodalmi tanulmány, szaboteli levelek s a báró Vécsey-család monographiájából részletek lesznek, a korán elhunyt író életrajza. Az előfizetés Aigner Lajos pesti könyvkereskedésbe küldendő, s a könyv még a nyár derekán megjelenik.

„Magyar írók névtára” című művet adnak ki Vutkovich Sándor és Moenich Károly Pozsonyban. E műben az újabb írók műveinek lajstroma is benn leend.

A fogházak kezelése ügyében dr. Kelemen Mór miniszteri titkár által fogalmazott s a bályi rendelet jelent meg a Vodianer-féle hivatalos gyűjteményben következők címe alatt: „A magy. kir. igazságügyminiszternek 1874-ik febr. 18-án 696. szám alatt kelt szabályrendelete a kir. első folyamodású bíróságok fogházainak és börtöneinek kezelése és az azokban letartóztatottak irányában követendő bánásmód tárgyában.”

Czéh Sándor győri nyomdatulajdonos „Művész a palatáblán” cziművel rajzmintákat adott ki ötlet alapon, 16 lapon, rajzoló palatáblával, írónnal, levélborítékban; ára 80 kr. „A házassági ügyrendszerek alkalmazása a közéletben” című munkára nyit előfizetést Budapest dr. Dudits Miklós. A könyv nem orvosok, hanem a nagy közönség számára van írva, s 2 ft 50 kr-ával lehet rá előfizetni Tetty Nándor könyvkereskedésben.

Vidéki új lap. Megjelent a „Szegedi Közlöny” első száma Lévy Ferencz szerkesztése mellett, elég jól összeállítva. Minden vasárnap, kedden, csütörtökön és szombaton fog megjelenni s előfizetési ára egész évre 9 ft, félévre 4 ft 50 kr.

A „Magyar Compass” második évfolyama (1874. évre) megjelent egy nagy kötetben. Gyakorlati hasznú kézikönyv ez, mely magában foglalja a magyar állam területén létező pénz-, hitel-, biztosító intézetek, segélyegyletek, iparos részvénytársulatok, közlekedési és egyéb vállalatok teljes jegyzékét, azok mult évi pénztári mérlegét, továbbá tisztí kimutatásait. Ezenkívül a mű előszava magában foglalja a magyar korona területén lakó idegen országbeli konzulok névjegyzékét, a budapesti áru- és értéktőzsdén jegyzett értékpapírok és érczen-műek kimutatását; statisztikai visszatekintést a magy. pénz-, hitel- és iparintézetek 1873. május 1-jén; rövid kimutatást a magyar pénzügyek állásáról 1873. decz. hó 31-ikén, s végül a magyar államadósság állományának föltüntetését 1874. máj. 1-jén. — A gyakorlati hasznú könyv szerzője Mihók Sándor, a

kereskedelmi miniszteriumban segédhivatali igazgató; kiadja Tetty Nándor és társa; ára 3 ft.

Érdekesnek tartjuk Mihók művéből a következő statisztikai adatokat föltüntetni: A m. korona területén székelő konzulok száma 36; s ezek közül Budapesten lakik 15. — Az összes bank- és hitelintézetek száma 107. Befizetett alaptőkéjük 94 millió forint. Ezenkívül hatósági engedély mellett működik itt 15 osztr. bank és hitelintézeti fiók. — Takarékpénztár 1873. decz. 31-én volt 312. Ezek befizetett részvénytőkéje 19 millió ft. A felek betétei 147 millió ft; a betétek a mult évhez képest 19 millió ft-tal csökkentek, miből azt lehet következtetni, hogy az országban a közvagyonosodás föltünően hanyatlak. — Nép-bank a mult év végén 31 volt hazánkban. — Biztosító intézet 17 van a magyar korona területén, ezeken kívül hatósági engedély mellett 25 idegen biztosító intézeti fiók működik. — A takaréki, előlegezési, segélyező és öngyelző egyletek száma 160-ra megy. — Iparos részvénytársulatok közül 164-et sorol föl Mihók műve. Vasut-társulat van: 17 belföldi és két osztrák.

Színházak. A nemzeti színházban június 1-én napján két kis francia ujdonságot mutattak be, melyek elég tetszéssel találkoztak. „A másoló” címűt Meilich írta, ki a szin-padi apróságoknak szellemes mestere. Egy szegény másológató öreg emberről szól ez, ki 20 év előtt elvesztette leányát, s mikor rátalál, oly ünnepelt művésznő, hogy nem meri megszólítani. A művésznő épen egy új darab szerepét próbálja, melynek jelenetében atyját kell fölismernie, de a fölkiáltást „atyám!” nem bírja elég érzéssel kiejteni. A próba a szerző szállásán foly, de az apa-szerepet játszó színész elmarad. Az öreg másoló vállalkozik, hogy segít a bajon. Végül aztán komoly lesz a dolog, a színésznő csakugyan igazi atyját ismeri föl, s ekkor teljes érzéssel tudja mondani: „atyám.” A darabot Abrányi Emil fordította. A másik kis ujdonságot („Marcel”) Paulay Ede fordította, és Sandeau írta. Ez a „Marcel” egy négy éves gyermek, a ki azonban meghalt. Atyja lőtte agyon véletlenül s a fölötti bujában megtebol-yodott. A darab e tévely szótözlását s a gyó-gyulás bekövetkezését festi. Egy kis dráma, jobban mondva, szinpadí novella, melynek főidéme, hogy hatóság jelenetei vannak. Az apát az gyógyítja ki, hogy megtebol-yodása után nemcsak egy másik fia született, ki családiaság hasonlít első fiacskájához. Ezt csak 4 éves korában mutatják be neki. — Az operá-nál most Hauk Minie k. a. kezdi meg vendégszereplését. — A budai szinkörben Bokody színtársulatának nincsenek valami zajos estéi. Ide határozottan nem szeret menni a közönség, s a társulatnak egyetlen oly tag-jai sincs, mely vonzerővel bírja. Összevágón játszanak, de a közönség egyenletességen túl senki sem emelkedik ki. A játékind elég változatos, de szintén nem vonzó. Eredeti ujdonságok iránt nincs nagy bizalma a közönség-nek, mert ilyek iránt a nemzeti színháznál sem alkalmaznak valami szigorú mértéket. E mértéket nem ütte meg, jutott a „Kis apácza” című vigjáték is a szinkörbe, és szintén nem sokan voltak kíváncsiak megtudni, mi rejlik a fátyol alatt. Egészben véve elég ügyesen van írva. Szerzője kiletét előadás után is fátyol fedi. Adtak egy bécsi ujdonságot is, Bergnek „Egy szó az országgyűléshez” című színművét, melyben a kötelező polgári házasság mellett demonstrál. Bécsben a censura eltöltötte a szinpadokról. Nálunk aztán a német színházban járta, s mikor itt egészen lejárt, megkapta a magyar közönség is, habár épen-séggel nem szereti Berg művészt. Vonzóbb darabokra volna szükség. — A város ligeti szinkörben pedig Völgyi György színtár-sulata kezdte meg csütörtökön az előadásokat, s hetenként négyszer fog játszani. Kívánnuk mind a két szinkörnek nagy közönséget. Eddig egy szinkör is alig boldogult.

— Aradi Zsigmond tehetséges szobrászunk Petőfi mellsobrát készíté el, a melynek fősz (gipsz) másolata Aigner Lajos váci-utcai könyvkereskedésben látható. Ily mellsobrót, mely úgy magán lakszobák, mint olvasó körök,

iskolák, sat. köztermei számára szép díszül szolgálhat, jutányos áron megrendelhető Aigner Lajosnál, a ki arról is gondoskodik, hogy kellőleg becsomagolva bármely vasuti állomásra elszállíttassék.

Közintézetek, egyletek.

A magyar tud. akadémia titkára fölkéri a gr. Lónyay jutalomért pályázott „Experientia”, „Excusez...” és „Olga” jelű megdicsért munkák szerzőit, hogy ha nevéket köztudomásra kívánják juttatni, tudósításukról junius végeig az akadémia titkári hivatalát.

A földtani társulat idej vándorgyűlését a szép Máramarosban fogja tartani. Aug. 2-án este indulnak Budapestről s 3-án érkeznek Viskre, a hol kirándulást tesznek s este mennek M.-Szigetre. Onnan pedig 5-én Szlatinára, 6-án Rónaszékre, 7-én Dragomérfalvára, 8-án Borsára, 9-én a „Suliguli” forráshoz és Felső-Vi-sóra randulnak ki. Ez utóbbi helyről a Tiszán tutaion utaznak le Bozsókra, hol 10-én megte-kintik aszóda-gyárt, majd a kabola-pójánai fű-dőt és vasbányát, s a zárgyűlést megtartva este Szigetre térnek vissza, 11-dikén pedig Buda-pestre utaznak.

A mérnök és építész-egylet közelebbi ülésében Benkő Károly „A beton-építke-zésről” értekezett. Az építkezés e módja eljá-rásban hasonlít a nálunk is divatos sárpítke-zéshez, mikor folyvást agyagból verik a falat. A beton-építkezésnél azonban cementet és kavicsot használnak, melyek szikla-kemény-ségű szilárdulnak. A fölolvadó a párisi kiállítá-sban tanulmányozta ezt, s haza jöven, Pesten épített ily házat. A próba sikerülvén, fölbáto-rodott és egy gyárat is állítottat föl Nyerges-ujfalun, melyben a legszakértőbb hivatalnoko-kat alkalmazta. Azonban mielőtt a nyerges-uj-falusi cementgyárat fölállította volna, előbb áttanulmányozta a nevezetesebb cementgyáru-kat, s különösen pedig a berlini híres cement-gyárat, s miután ezekből a kellő consequen-tiát levonta volna, állította föl az ő cement-gyárat. Az általa előállított beton 54—55 fontot nyom köblábontként és ebből egy köb öl fal 60 ft-ra kerül. Főlemli még értekező, hogy nyerges-ujfalusi cementgyárában mind magyar munkásokat alkalmaz.

A kecskeméti-vidéki természettudományi egylet május 25-én megalakult. Előlké főt. Polák Ede, titkárrá Szakács István, pénztár-nokká Katona Zsigmond urak választattak meg. A társulat alapszabályai értelmében három szakosztályra oszlik, melyek elnökeivé a követ-kezők választottak: a mennyiség-termesztani szakosztályban: Parragh Gedeon; a természet-rajzi-mezőgazdaságban: dr. Dékány Rafael; az orvosi tudományokban: dr. Horváth János.

Olvasó kör alakult a komárommegyei Mócsa közönségben. Mint nekünk írják, Méry Lajos segédantató fáradozott az üdvös czél kö-rül, mely 17 taggal létesült is. De bizonyára még többen is fölkarolják Mócsán az eszmét.

Egyház és iskola.

Kerkapoly Károly, ki még minisztersége előtt a budapesti egyetem politikai tanszékére tanárnak nevezetett ki, e hó 2-án tette le a tanári esküt az egyetemi tanács előtt. Az elő-dásokat októberben kezdi meg.

Rendkívüli előadások. Kautz Gyula a pénzügytan azon hallgatóinak, kik katonai szolgálatakat teljesítvén, délelőtti előadásain jelen nem lehetnek, e fontos tárgyból rendki-üvi előadásokat rendez az egyetemen d. u. 6—7 közt.

A dunamelléki ref. egyházkerület a lefolyt héten tartotta évi közgyűlését Pesten. Vasár-nap volt a ref. templomban a lelkesz-avatás, mely alkalommal hét ifju lelkesz avatottat föl. A fölavatást Török Pál püspök az esperesekkel végezte, az egyházi beszédet pedig Szilády János, fekehegyi — bácsmegyei — lelkesz tartotta, ki nyomtatásban megjelent egyházi beszédei által már méltó föltűnést okozott s ez alkalommal is mint egyike a legjelesebb egyházi szónokoknak tüntette ki magát.

Ney Ferencz, a pestvárosi főrealánoda igazgatója, negyven évi szolgálata ideje alatt a tanügyi és irodalom terén szerzett érdemei-ért megkapta a Ferencz-József-rend lovagkeresztjét nyerte el.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

Az országos baromfi-kiállítás csütörtökön délnél, az állatkertben nyílt meg. Minden kezdet nehéz, s itt még a szokatlanság nehézségével is kellett küzdeni. Valamit vérmes reme-nyekkel tehát senki sem volt eltelve a házi gazdálkodás kiállításának tömeges volta iránt. Mint kezdet mégis eléggé sikerült. A vidékről is többen küldtek föl házi szárnyasokat, s a majorság birodalmát vagy 150 tollas képviseli, melyeket 35 kiállító mutatott be. A ketrcek a zene-téren, a szókókat körül vannak elhe-lyezve, egy részük pedig az egyik étkező veranda alatt nyert helyet. Itt gárogznak, há-pognak, kukorékolnak és kodácsolnak. A gazd-asszonyoknak van mit válogatni a sok különböz-faj közt, s van mit nézni a kotló-gépen, melyet Karovszky lovag állított ki Gödöllőről, s melynek 36 foknyi melegségi vízzel telt szek-rénye alatt a szénába elhelyezett tojásokból egymásután kelnek ki a csirkék, mihely megért a tojás. Igen egyszerű, alig néhány forintba kerülő készülék ez, melynél az a fő, hogy a víz melege éjjel-nappal egyenlő maradjon. A kiállítást Gubio Gy. Géza rendezte, s valószínű, hogy az ő buzgalma a későbbi kiállításoknak is nagyobb és nagyobb lendületet ad. A megnyitá-snál jelen volt Bartal kereskedelmi és gazd-szási miniszter is. Az állatkerti társulat elnöke: dr. Szabó József mondta el röviden a kiállítás történetét, annak czélját, mely nem más, mint a házi gazdálkodás ez ágát előbbre vinni, s a közlekedési eszközök gyarapodásával védelmezőbbé tenni. Végül megköszönte a kormány-nak a pártfogást, melyben részesítette a kiállítást. Bartal miniszter is szólt, méltányolva a törekvést, mert a gazdaság minden ágára ki kell terjesztenie a figyelmet. A kiállítás e hó 11-ig lesz nyitva, s a kiváló példányok díszo-mányt, arany és ezüst pénzbeli jutalmakat nyernek. A kiállító közt van József főherczeg is, 6 db. labrador kacsával.

Mi ujság?

A képviselőház a nyári szünet előtti a választási törvényjavaslaton kívül a közép-tanodai törvényjavaslatot is tárgyalni fogja.

Deák Ferencz rokonaihoz költözik a városliget egyik nyaralójába, s a képviselőház ülészakának berekesztéseig ott fog maradni; a nyár többi részét, mint rendesen, Rátótton fogja töltetni.

Jekelfalussy püspök temetése május 28-án a déli órákban történt meg Székesfehérváron. A boldogult hült temetési előtte való nap reg-gelen érkeztek meg Rómából, s a püspöki pala-tában fölállított gyászrautalov helyezték el, hol egész nap nagy tömeg hullámzott. E nap érkezett meg a szertartás végzésére Peitler váci püspök, s a veszprémi káptalan küldöttsége. A temetés nagy részvét és fényes egyházi pompa közt folyt le. A koporsó ünnepélyes menetben a székesgyházba vitetvén, ott a váci püspök mondta a gyászmisét, ennek végeztével pedig a sirboltba helyezték.

Dr. Duka Tivadar hazaérkezett Indiából, hol husz évig volt a keletindiai társaság főor-vosa; szerencsésen kiállya az ottani égaljat, mely az európai orvosokat rendesen vagy elpusztítja, vagy hazatérésre készíti. Dr. Duka, ki 1850-ben, mint menekült hgyr el a honát, most már nyugdíjba lépett, s miután megtesz még egy rövid utat Londonban, állandóan itthon fog letelepedni egész családjával. A muze-umnak, melynek gyakran küldözött tárgyakat, most is hozott egyetmást. Hozott továbbá a Himalayáról az orchideákhoz tartozó szép élő virágokat is, melyek meghonosításával itthon kísérleteket akar tenni.

Budapest városházának tornyában mult szombat óta új harang üti az órát, amaz 586 fontos, melyet Walser üntött, s melyet szeg hangjáért a bécsi kiállításon is kitüntettek. A régi harang, mely 1697-ből való, megre-pedt nem régen, mikor tűzvészre harangoz-tak vele. Öreg volta dacára sem rongálta meg az idő foga, s azon a helyen, hol a kalapácsok üttöttek az órát, mindössze csak két fényes pont látszik. Alsó részén négy kép van, az egyik régi városi czimer; a másik Themist, a harmadik szűz Máriát ábrázolja; a negyedik egy paizs van a fölirattal: „Goss

mich Johann Nusspicker in Ofen 1697”. Te-hát 177 éve, hogy kalapács az órákat jelzi és mégis alig kopott egy vonalnyi. E harang kü-lönbén nemcsak az órák jelzésére szolgál, tűz-jelt is adott, megkondult minden nagy ünne-pélyen, pl. koronázások, urnapiján, régi időben pedig mindannyiszor, valahányszor egy szegény bűnöst akasztófa alá vezettek. Alsó szegélyén latinul következőértelmű sor olvasható: „Midőn megszólalok, intelk beneteket, hány az óra, hogy kiki foglalkozása után láthasson; ha jelt adok, összehívom a bíróságot, hogy vizsgálja és adja meg kinek-kinek a maga jogát.”

A s-pataki tanuló ifjuság önképzőköré saját alaptőkéje gyarapítására mult hóban hangversenyt rendezett, mely a kellemetlen idő dacára is jól sikerült. Mint nekünk írják, a tiszta jövedelem 100 ft volt. Vidékről is töb-ben jelentek meg, s mindenki szívesen emlé-kezik a hangverseny által nyújtott élvezetre, és az ezt követő tánczra. Felülfizettek: Szakácsi Dániel, Kóos Károly, Törös Kálmán egyenként 5 ft, Margaretha István 4 ft, N. N. 2 ft, Hegedüs László, Nagy Gusztáv, Kérészi István, Buza János, dr. Kun Zoltán, Bo-zsik István és Kerekes József 1—1 ft, ösz-szesen 28 ft. Ezeknek az önképzőkör közö-szetet nyílvanít.

A dohányzókat bizonyosan érdekelné fogja az a kellemetlen hír, hogy július elsejétől min-denféle szivar árát egy krajczárral drágábbra akarják szabni.

Börtön-könyvtárak létesítésén fáradozik a kir. főügyészség, hogy a szerencsétlen embe-reknek legyen szívé- és elme képző olvasmányok. Összesen 84 börtönt akarnek fölszerelni, s Kozma Ferencz főügyész (váci) boulevard, iparudvar) fölszólította a kiadótársulatokat és könyvtárosokat, hogy juttassanak olykor egy-egy példányt e czélra. Magánosok is bizonyára gyakorolni fogják a humanitása e cselekedetét.

Sikkasztás. Zágráiban junius elsőjén a magyar kir. államvasutak hivatalnokai fizetését tartalmazó pénzesomagokból öt darab; ösz-szen 17,020 frtnyi tartalommal a hivatalos helyiségből elvesztett. A lopás minden gyanuja a soproni születésű Streittfeld Sándor kiszol-gált katonát terheli, ki mint napdíjas volt alkalmazva, és Zágrábból azznap meg is szö-kött. Most köröztetik. Streittfeld 36 éves, szőke alacsony termetű; beszél magyarul, németül és olaszul.

Gyermeke sirján érte az utolsó óra Szabó János pesti szűcsmester. E közbecsülésben állt derék polgárt igen nagy szomorúságok sújták. Nehány év alatt három leánya hunyt el, virító életkorban. Az utolsó néhány nap előtt temette el, s ép a sirját ment ki megkoszoruzni, midőn a nagy megindulástól agyszélhűdés érte, minek következtében csakhamar elhunyt, hátrahagyott családjá s ismerősei fájdalomra.

Egy holttestet fogtak ki pár nap előtt a fővárosban a Dunából. Arcza már fölismerhet-len, de egy nála talált utlevél Genthon József szombathelyi czukrász nevére szolt.

Rémtörténet Peregen. Pár nappal ezelőtt a peregi község házához lelkenedve fut egy zsidó, hogy rögtön menjen ki hozzá egy kül-döttség, mert a kutjába egy embert dobtak. ő a maga fejétől nem meri kihuzni. Az ifju jegyző rögtön megírja a jelentést a ráczevi járásbíróshoz, s szörnyű büntény felől s kéri, hogy a boncolás rendelkezésék el. A lovas ember elnyargal Ráczkevebe. A járásbírósz másnap reggel 8 órára volt előjövendő a bon-colás eszközökre végett. A peregi előjáróság hivatalos küldöttsége kimegy a rémtörténet színhelyére. Körül állja a kutat. Belenéznek; s ime csakugyan ott látszik a kutban a hulla. Kötelek bocsátanak le. Huzzák... huzzák a szerencsétlen áldozatot, s mikor a világosságra jött: a kutba esett ember átváltozott egy föl-puffadt kandurrá, mely hihetőleg verébészés közben találta a kutban végveszedelmét. Így szedte rá a veréb a kandurt, a kandur a zsidót, a zsidó a községjegyzőjét, a jegyző a járás-bíróshoz.

Halálozások.

Szutsics Károly, a legfőbb törvényszék bírja, elhunyt 73 éves korában. A fővárosi bírói kar másik halottja: Lihán Szilárd, pesti kir. törvényszéki bíró, ki 49 éves korában hunyt el.

Burger Zsigmond, Szeged egyik legér-demesz polgára, nyomdatulajdonos, ki mint kiadó is működött az irodalom terén, elhunyt e napokban.

Kinnach Vilmos, budapesti ismert pol-gár, építőmester, s a budai lövész-társaság tiszteleti lövész-mestere, meghalt 50 éves korában.

Fochs Antal, a pesti izr. hitközség elnök-helyettese s egyike a legjótékonyabb emberbarátok-nak, elhunyt hosszabb betegeskedés után. A jóté-konyaságot névtelenül szerette gyakorolni, s végren-deletében is szülői nevére tette a legnagyobb ala-pítványokat. Ő volt, ki névtelenül 43,000 frtért házat vett az izr. árváinak, s most annak mind a 34 növendéke számára hagyott összegeket. Az izr. hitközségről, annak rabbinusairól, s felekezeti-beli egyletekről bőkezűleg gondoskodott. De köz-intézetekről sem feledkezett meg, (az akadémiáról, honvédménházi, írói segély-egyletről, városi árva-intézetekről, stb., tizenegynegy hagyván egyenként ezer forintot. Összes fenmaradt vagyonát (jóval több 200,000 frtnál) egy izr. süket-néma intézet alapjául hagyta. Jellemzi az elhunytat az intéz-kedés is, hogy megtöltötte, mikép pompával teme-sék el; sőt egyenesen meghagyta, hogy kora reggel történjek temetése, nehogy a sok ember jelenléte hívalkodással tegye azt. Reggel 7 órakor temették el; de résztvevő közönség mégis nagy volt.

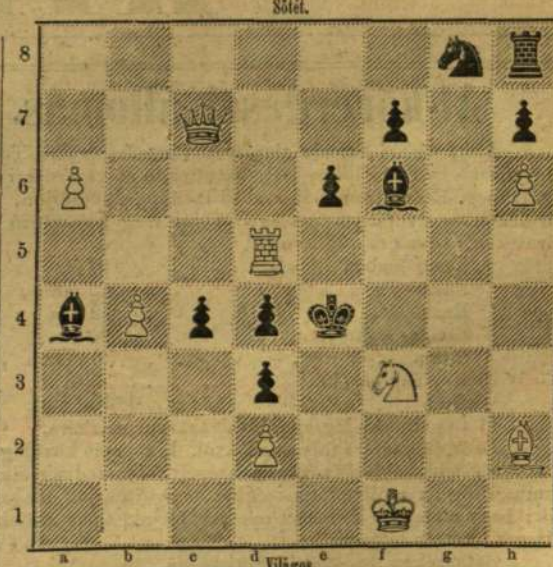
Huszár László, Esztergom megye egyik tisztelt férfa, elhunyt Kis-Tagyoson 75 éves kor-ban. Biharmegye is derék fiát veszté el Szakál János-ban, ki Tóiban 52 éves korában halt meg.

Elhunytak még: gr. Klobusitzky János Kassán, 69 éves korában; Kabos Gergely, belügyminiszteri nyug. számtiszt, ki utóbbi időben az orsz. tébolyda szomorú lakója volt; Salamon Sándor, kolozsvári polgár és gyáros, 67 éves korában; Wertán János, egy széles körű derék család feje, 75 éves korában Brassóban; Günther József, a szathmári káptalan kano-nokja, 69 éves korában; gr. Schweinitz Gyula honvéderesdes pedig alig néhány hó alatt második gyermekét is elvesztette: Irént, ki a ronesol torokból áldozata lett; Boncz Ferenczet, a közok-tatásügyi miniszterium osztálytanácsosát is családi gyász érte, egyetlen leánya, Gizella elhunytá által.

A külföld halottjai közül ide írjuk Falcie-nelli bibornokot, ki Rómában hunyt el, hová nem régebben tért vissza Bécsből, hol pápai nun-tius volt.

SAKKJÁTEK.

757. sz. f. Schwede Károlytól (Liposében).

Világos indul s a harmadik lépésre mattot mond.

A 752-dik számú feladvány megfejtése.

(Shinkmann W. A-tól Grand-Rapidsban.)

Vil.	Söt.
1. Bb2-b1	d4-d3 (a)
2. Ff6-a1	e6-e5
3. Bb1-b2	Kc4-d4
3. Bb2-b4 matt.	
	a)
1.	e6-e5
2. Ff6-d8	d4-d3
3. Fd8-b6	Kc4-d4
4. Bb1-b4 matt.	

Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fülöp József. — Gelsen: Glesinger Zsigmond. — Sárospatakon: Gerecz Károly. — Debreczenben: Zagya Imre. — Sziget-Cépen: Mayer Károly. — Egerben: Tilkovszky Fridolin. — Parabuton: Rothfeld József. — Miskolcon: Hartmann testvérek. — Szabadkán: Kosztolányi Árpád. — A pesti sakk-kör.

Statistikai jegyzetek.

— Ausztriában jelenleg 7072 magángyakorló orvos működik, az osztrák-magyar birodalom katonaviasainak száma pedig 2139.

— Német postastatistika. A német birodalmi postaküldemények jelenleg 8077 négyzet mérföldet foglal magában 34.339.434 lakossal és a postaintézetek összes száma, mely 1872-ben 5755-rugott, 1873-ban 6001-re emelkedett. Ezen intézeteknél 1873-ban 52.060 személy alkalmaztatott. A posta által szállított küldemények összes száma 1873-ban 878 milliót tett ki. Ezek közt volt 454 millió levél, 26 millió levelezési lap, 457.146 postaküldemény és 14 millió posta-utalvány. A posta által közvetített pénzforgalom 1873-ban 4828 millió tallér-ra rugott; a szállított csomagok száma 320 millió fontot tett ki.

— Oroszországi tüzesetek. A „Russkij Mir“ hivatalos adatok nyomán közli, hogy Oroszországban a múlt 1873-dik év folyamán alatt összesen 22.476 tüzes volt, ezek közül 12.560 eset ismeretlen okból, 5311 vigyázatlanságból, 3141 gyújtogatásból, végre 864 villámütés következtében támadt. Az okozott kár 43 millió rubelre rug. Minthogy ez a baj évről évre ismétlődik, annak elhárítására az orosz sajtó erélyes rendszabályok életbeléptetését sürgeti.

Különféle.

— A „Times“ külön távirtdai huzalt állítottatott föl szerkesztőségé és Páris közt s azóta onnan hasábas táviratokat közöl.

— Nő-tanár Amerikában. Ohio államban, a jellow-springi kollegium matematikai tanárává egy nőt neveztek ki: Rice Rebeka kisasszonyt, ki hosszabb ideig tanult Európában s szakmájában nagy képzettséget szerzett.

— A trójai ásatásokat nagy anyagi áldozatokkal teljesítő Schliemannt német hazafiai méltán fölboszantatták ama goromba támadásokkal, melyekkel fáradozásait kísérték. Végre is akármennyire valószínű, hogy nem Priamus kincseit ásta föl, a mit fölástott, nagyon nevezetesen a régészeti számára. Most tehát Schliemann a nagybecsű leleteket a görög kormányának ajándékozta, mely Athenben építendő külön muzeumban fogja azokat elhelyezni. A török kormány, mint Athenből írják, jogigényeket emelt a Schliemann által kiásatott régészeti tárgyakra és fölkérte a görög kormányt, hogy a Schliemann által talált tárgyakat bírói zár alá tesse. A lajstromban Schliemann közléseitől után a talált darabok száma 12.711-re tetetett, a nélkül azonban, hogy beleszámlálták volna azok a tárgyak, melyek nagy mennyiségben találhattak. E kimutatás szerint kiásatott: 180 darab csont és elefántcsont, 2601 drb terrakotta edény, 779 márvány- és kődarab, 8151 drb fém; ezüstneműek: 2 tül, 6 karperecz, 3 gyűrű, 4 kefe, 3 csésze, 1 serleg, 6 edény, 2 láda, 1 fedél, 6 rud, 1 érem és 2 határozatlan tárgy; aranyban: 1 kés, 2 kredemna (női hajék), 1 diadéma, 1 hajtű, 6 karperecz, 2 gyűrű, 68 fülbevaló, 8701 gyöngy, stb. 2 serleg, 1 kétfüles edény, 1 tábla, és 3 meg nem határozható tárgy; továbbá elektronban (borostyánkő) 5 függő és 2 serleg.

Nemzeti színház.

Péntek, máj. 29. „Téli regé.“ Színmű 5 felv. Irt Shakespeare; ford. Szász K.

Szombat, máj. 30. „A próféta.“ Opera 5 felv. Zenéjét szerzte Meyerbeer.

Vasárnap, máj. 31. „A stricke.“ Nép-színmű 3 felv. Irták Szilgiet és Balázs S.

Hétfő, június 1. „Az ajtó táva vagy zárva legyen.“ Közmondás 1 felv. Musset után Tiszta Károly. — „A másoló.“ 1 felv. Mailhac után Ábrányi Emil. — „Marcel.“ Dráma 1 felv. Irtá Sandeau Gy.; ford. Paulay.

Kedd, jun. 2. „Brankovits, Szerbia despotája.“ Eredeti opera 4 felv. Zenéjét szerzte Erkel Ferencz.

Szerda, jun. 3. „Alfonz ur.“ Színmű 3 felv. Irtá Dumas Sándor; ford. Paulay.

Csütörtök, jun. 4. „Fauszt.“ Opera 5 felv. Zenéjét szerzte Gounod K.

Szerkesztői mondanivaló.

— L. K. L. „Emléncsokor.“ — Borzasztó! Előbbi „botlását“ — saját mondása — nemcsak jóvá nem tette, hanem még tetézi. Kérjük ne tetézzé azon novellák beküldésével is, melyeknek tárgya a jellem s annak érzelmeiben dús 1847/8 szabadságharczából merített; mert ily bejelentés után már elég fogalmunk van novelláistyljáról is!

— M. I. Az „Egy szárból nőtt“ vers elég csinosan indul; de mire virágba kellene hajtania, elkonnyul s nagyon bágyadt lesz. Nem közhető.

— Galgavölgyi. Gyarlósg.

— Pécsvárad. A kis dalokon van némi csín; de eszméi tartalmuk oly vékony s egészben véve oly utszéli, minden újság, eredetiség s erő nélkül, hogy igénytelen csinoságuk nem szeretheti meg nekik a nyilvánosság jogát.

— „Ábránd és való.“ Tárgy, kidolgozás, hang — minden a harminczas évek eszmekörére s izlésére emlékeztet. — Ma már nem kelendő.

TARTALOM.

Fogarasi János (arckép). — Géza és László. — Az erdélyi román népmondák (vége). — A pesti népszínház (képpel). — Temetők és temetők Párisban (folyt.). — Utazás a tenger alatt (folyt. képpel). — Egyveleg. — Melléklet: Az akadémia ünnepélyes közlése. — Három nap Helsingforsban. — A hétről. — Irodalom és művészet. — Közintézetek, egyletek. — Mi újság? — Halál-olások. — Statisztikai jegyzetek. — Nemzeti színház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti naptár.

Felelős szerkesztő Nagy Miklós.
(L. czukor-utca 11. sz.)

HETI-NAPTÁR.

Hónapi- és Hetinap	Katholikus és protestáns nap	Görög orosz nap	Izraeliták nap	N a p						H o l d									
				hossza		kél	nyug.		hossza		kél	nyug.							
junius				Máj. (6)		Siván R.		t.	p.	ó.	p.	ó.	p.	t.	p.	ó.	p.	ó.	p.
7 Vasár	D 2 Róbert	D 1 Pulcher.	26 F Mindsz. v.	23	Abigail	76	28	4	7	7	50	345	3	1	5	este	0	39	
8 Hétfő	Medárd	Medárd	27 Péterf. b. k.	23		77	26	4	7	7	50	0	26	1	22	0	39		
9 Kedd	Felicián vért.	Előd	28 Nicetás	24	B. Jorob.	78	23	4	6	7	51	13	27	1	40	1	59		
10 Szerd.	Margit kir.	Margit	29 Theodor	25	elpárt.	79	20	4	6	7	51	27	49	2	0	3	21		
11 Csüt.	Barnabás	Barnabás	30 Isák	26		80	18	4	6	7	52	42	16	2	25	4	45		
12 Pént.	Jézus sz. szíve	Tobias	31 Hermeias	27		81	15	4	6	7	53	56	42	2	58	6	11		
13 Szom.	Páduai Antal	Páduai Antal	1 Június	28	S. Korah	82	12	4	6	7	53	70	40	3	38	7	35		

Hold változása. ● Ujhold 14-én reggeli 8 óra 8 perczerk.

Hold változása. ● Ujhold 14-én reggeli 8 óra 8 perczkor.

H I R D E T É S E K.

Al-körerdési állomás.

A bátszéki terezián-alapítványi uradalomban Tolnávármegyében egy f. évi július 1-én betöltendő al-körerdési állomás ült meg. Ezen állomással szabad lakáson, lövéddíjon, feladási járulékon és nyugdíj képességen kívül még következő fizetési járulékok vannak összekötve:

Készpénzben 240 ft.
Buza 12 mért.
Roza 12 „
Szemes kukorica 20 „
Széna 30 mázsa.
Kemény hasábf. 5 öl.
Kert 1200 □ öl.
Legeltetési jog két darab szarvas marhára.

Ezen állomásért folyamodóktól, kik saját kezüleg írt, és a szükséges bizonyítványokkal felszerelt folyamodványokat f. év június 15-ig az alírt főtisztasághoz benyújthatják, megkívántatik: hogy a magyar és német nyelvet bírják, és az alsóbb állami vizsgát letették legyen. 276 (2-2)

Bátszéken, 1874. évi május 25-én.

Az uradalmi főtisztaság.

I. Napoleon

Sz. Helenán, egy játéktérrel elkészített örökbefogadott házjának Franciaország részére, melynek számtalan háborúi által ejtett nemzetgazdasági sebeit, végre egy eredeti állam-lotteria által gyógyítani akart. Jelenleg ezen Prometheus, lotteria összeállításával már kevés eredményt aratna, mióta a lángeszű mennyiségű Orligé R. valamennyi európai állam-lotteriat megfigyelt, mindenki szívesen többet nyerhet. Ezen czim alatt (Orligé R. tanár Berlinben, Wilhelmstrasse 125) játéktárgyainak megismerhetők és nem fog semmikép sikerülni 265 (1)

szegény

maradni !!!
Bécs.

Krumpholz R.

A „Franklin-társulat“ magyar irodalmi intézet és könyvnyomda kiadásában megjelent és minden könyvtárnál kapható:

HOGYAN BOLDOGULUNK?

Irtá

Dr. Mathews Vilmos.

Fordította és megjegyzésekkel ellátta
POLIGÉN.

Két kötet (VIII 236, 284 lap.) — Ára a két kötetnek 1 frt.

(Ezen mű egyszeresmind a „Kis Nemzeti Múzeum“ 23-dik és 24-dik kötetét képezi.)

Tartalom: I. kötet. Siker és kudarc. — Szerencse és balszerencse. — Életpálya választás. — Testi művelés. — Összpontosítás vagy a cél egysége. — Önbiplom. — Célok és módok eredetisége. — Ügyelés a részletekre. — Gyakorlati képesség. — Határozottság. — Modor.
II. kötet. Üzleti szokások. — Ön-hirdetés. — Az akarat és mód. — Tartalék-erő. — Idő-gazdálkodás. — Pénz, — haszna és kára. — Kereskedelmi bukások. — Túlmunkáság és nyugalom hiánya. — Igaz és látszólagos siker.

„Oly fajta könyv ez, s valóban nem alább való, mint a Smiles ismeretes és világ-hírű Önéletrajza; az életbölcseletet számtalan példában adja, melyek legtöbbszörre történelmi s hírneves egyének életéből vannak véve. tulnyomólag az anyagi élet terén forog, a világi boldogulás módjait fejtegeti, de tiszta erkölcsi szempontból, a melletl vonzó modorban, élénken és tanúságosan. Alig van, a ki ne tanulhatna belőle, s senki sincs, a ki élvezetét ne merithetne, mint egy jó adomakönyvből.“ — „Vasárnapi Ujság“ 20. szám.
„Nem igen ismerünk könyvet, mely annyi talpraesett gondolatot, gyakorlati élet-bölcseletet s oly józan világnézetet tartalmazna, mint a szóban levő. Egy fiatal ember asztaláról sem volna szabad hiányoznia. Mentől nagyobb elterjedést kívánunk e könyvnek.“ — „Székely hírlap“ 38. szám.

„A Franklin-társulat . . . egy valódi kincsesel ajándékozta meg hazáját. Időszak-konként többször lesz alkalmunk e műből idézni: mert az csupa életbölcselet! Vajha a „Kis Nemzeti Múzeum“ e könyve minden magyar asztalán ott volna található.“ — „Szabadka“ 20. szám.

LOTZ-féle szabadalmazott
RUHAMÁNGORLÓK ÉS FACSARÓ-GÉPEK.

2-dik szám 36 forint
4-dik szám 120 forint.
6-dik „ 40 „
13-dik „ 70 „
5-dik „ 48 „
Facsarógép 16 „

280 ÁRA franco Emballage. (2-5)
LOTZ H. gépgyár-raktára PESTEN, kecskeméti-utca 7. szám.

Kísérletül!
Mégrendelésnek tenni
gyönyörű
NŐI
ruhakelmékből
igen jutányos áron!
HAMBURGER ADOLF
bőlgé-áruháza üzletéből
PEST, ur-utca 1. szám.
Minták kíváncsiaként ingyen
és bérmentve küldetnek.

Kerestetik

egy valódi
Stradivario hegedű,
277 ajánlatok (1)
J. C. Kohler Budapest
czim alatt kértetnek.

A „FRANKLIN-TÁRSULAT“ magyar irodalmi intézet és könyvnyomda kiadásában (Budapest, egyetem-utca 4-ik szám) megjelent és minden könyvtárnál által megszerzhető:

Der Kampf
der
Siebenbürger Sachsen

für die

Ueberreste des Feudalwesens.

Ára füzve 50 krajczár.

Bérmentes postai megküldéssel 55 krajczár.

Kilian Frigyes, m. k. egyetemi
könyvtárnál Pesten, vaczi-utca,
Drasche-féle házban, megjelent:

Mechanika.

Irtá Horváth Ignác.
m. k. műegyetemi tanár.

I. rész: Kinematika.
II. kötet: A pont kinematikája.
Az örvög közép nyomot 102 fém-
szeti ábrával.

Ára 2 forint 40 krajczár.

Az árapály

a fiemei öbölben.

A m. k. természet tud. társulat
által jutalmazott és kiadott ér-
tekezés.

Irtá Stahlberger Emil,
a cs. k. tengerész akadémia tanára.
21 táblázattal és könyvmatu tábl-
lával.

Ára 2 frt 70 kr.

Böngészet a természetből.

Irtá

Magyary Ferencz.

43 fémzett ábrával.

Ára 3 forint.

A gyermekhűdés

Paralysis infantilis.

Irtá Kéti Károly,
orvosudor. 283 (1)

Ára 40 krajczár.

A „FRANKLIN-TÁRSULAT“ magy. irod. intézet
és könyvnyomda kiadásában Budapest (egyetem-
utca 4-ik szám) megjelentek és általa minden könyv-
kereskedésben kaphatók:

Vallás-, Erkölcsi és Társadalmi élet

1848 óta

Magyarországon.

(A magyarországi protestáns egyet által 300 forinttal
jutalmazott pályamunka.)

Irtá

Szeremlei Sámuel.

Ára füzve 1 frt.

FÉNYÜZÉS

(Luxus)

a társadalmi életben és a nemzetgazdaságban.

Irtá

Dr. Gerlóczy Gyula,

műegyetemi tanár.

Ára füzve 80 krajczár.

VEZÉRCSILLAGOK

vagyis

velős mondatok és költői gondolatok honi és külföldi
remekírók műveiből

Második bővített kiadás.

Ára füzve 2 frt.

KERTÉSZ és EISERT
Budapest, Dorottya-utca 2. színházi-terület,
a t. cz. közönség figyelmébe ajánlják az
egyetlen náluk létező
párisi szikvíz-készülékeinek
gyári főalkalmazott Magyarországi vándor.
Készülékeink segítségével, az igen könnyen felfor-
gatható használati utasítás nyomán mindenki képes
ezen kecskésen főz, s azonos esztétikán orvosság is
rendelt egészéges italt önmagának folyton friss minő-
ségben és jutányosabbra készítheti, mint a nagy magy-
nyegben mesterségesen uton készült, mely az utó-
bival szemben még azon különbség meggyűrtat nyújtja,
hogy a víz csupán a hozzá szükséges ártalmatlan
szorból képződött tiszta természetes vizet, s így
széleskörűen ártalmatlan alkalmat nem tartalmazhat.
A készülékek árai:
darabja frt 2 4 6 8 10 messzeles
2 4 6 8 10 — 12 — 14 — 16 — 18 — 20 — 22 — 24 — 26 — 28 — 30 — 32 — 34 — 36 — 38 — 40 — 42 — 44 — 46 — 48 — 50 — 52 — 54 — 56 — 58 — 60 — 62 — 64 — 66 — 68 — 70 — 72 — 74 — 76 — 78 — 80 — 82 — 84 — 86 — 88 — 90 — 92 — 94 — 96 — 98 — 100 — 102 — 104 — 106 — 108 — 110 — 112 — 114 — 116 — 118 — 120 — 122 — 124 — 126 — 128 — 130 — 132 — 134 — 136 — 138 — 140 — 142 — 144 — 146 — 148 — 150 — 152 — 154 — 156 — 158 — 160 — 162 — 164 — 166 — 168 — 170 — 172 — 174 — 176 — 178 — 180 — 182 — 184 — 186 — 188 — 190 — 192 — 194 — 196 — 198 — 200 — 202 — 204 — 206 — 208 — 210 — 212 — 214 — 216 — 218 — 220 — 222 — 224 — 226 — 228 — 230 — 232 — 234 — 236 — 238 — 240 — 242 — 244 — 246 — 248 — 250 — 252 — 254 — 256 — 258 — 260 — 262 — 264 — 266 — 268 — 270 — 272 — 274 — 276 — 278 — 280 — 282 — 284 — 286 — 288 — 290 — 292 — 294 — 296 — 298 — 300 — 302 — 304 — 306 — 308 — 310 — 312 — 314 — 316 — 318 — 320 — 322 — 324 — 326 — 328 — 330 — 332 — 334 — 336 — 338 — 340 — 342 — 344 — 346 — 348 — 350 — 352 — 354 — 356 — 358 — 360 — 362 — 364 — 366 — 368 — 370 — 372 — 374 — 376 — 378 — 380 — 382 — 384 — 386 — 388 — 390 — 392 — 394 — 396 — 398 — 400 — 402 — 404 — 406 — 408 — 410 — 412 — 414 — 416 — 418 — 420 — 422 — 424 — 426 — 428 — 430 — 432 — 434 — 436 — 438 — 440 — 442 — 444 — 446 — 448 — 450 — 452 — 454 — 456 — 458 — 460 — 462 — 464 — 466 — 468 — 470 — 472 — 474 — 476 — 478 — 480 — 482 — 484 — 486 — 488 — 490 — 492 — 494 — 496 — 498 — 500 — 502 — 504 — 506 — 508 — 510 — 512 — 514 — 516 — 518 — 520 — 522 — 524 — 526 — 528 — 530 — 532 — 534 — 536 — 538 — 540 — 542 — 544 — 546 — 548 — 550 — 552 — 554 — 556 — 558 — 560 — 562 — 564 — 566 — 568 — 570 — 572 — 574 — 576 — 578 — 580 — 582 — 584 — 586 — 588 — 590 — 592 — 594 — 596 — 598 — 600 — 602 — 604 — 606 — 608 — 610 — 612 — 614 — 616 — 618 — 620 — 622 — 624 — 626 — 628 — 630 — 632 — 634 — 636 — 638 — 640 — 642 — 644 — 646 — 648 — 650 — 652 — 654 — 656 — 658 — 660 — 662 — 664 — 666 — 668 — 670 — 672 — 674 — 676 — 678 — 680 — 682 — 684 — 686 — 688 — 690 — 692 — 694 — 696 — 698 — 700 — 702 — 704 — 706 — 708 — 710 — 712 — 714 — 716 — 718 — 720 — 722 — 724 — 726 — 728 — 730 — 732 — 734 — 736 — 738 — 740 — 742 — 744 — 746 — 748 — 750 — 752 — 754 — 756 — 758 — 760 — 762 — 764 — 766 — 768 — 770 — 772 — 774 — 776 — 778 — 780 — 782 — 784 — 786 — 788 — 790 — 792 — 794 — 796 — 798 — 800 — 802 — 804 — 806 — 808 — 810 — 812 — 814 — 816 — 818 — 820 — 822 — 824 — 826 — 828 — 830 — 832 — 834 — 836 — 838 — 840 — 842 — 844 — 846 — 848 — 850 — 852 — 854 — 856 — 858 — 860 — 862 — 864 — 866 — 868 — 870 — 872 — 874 — 876 — 878 — 880 — 882 — 884 — 886 — 888 — 890 — 892 — 894 — 896 — 898 — 900 — 902 — 904 — 906 — 908 — 910 — 912 — 914 — 916 — 918 — 920 — 922 — 924 — 926 — 928 — 930 — 932 — 934 — 936 — 938 — 940 — 942 — 944 — 946 — 948 — 950 — 952 — 954 — 956 — 958 — 960 — 962 — 964 — 966 — 968 — 970 — 972 — 974 — 976 — 978 — 980 — 982 — 984 — 986 — 988 — 990 — 992 — 994 — 996 — 998 — 1000 — 1002 — 1004 — 1006 — 1008 — 1010 — 1012 — 1014 — 1016 — 1018 — 1020 — 1022 — 1024 — 1026 — 1028 — 1030 — 1032 — 1034 — 1036 — 1038 — 1040 — 1042 — 1044 — 1046 — 1048 — 1050 — 1052 — 1054 — 1056 — 1058 — 1060 — 1062 — 1064 — 1066 — 1068 — 1070 — 1072 — 1074 — 1076 — 1078 — 1080 — 1082 — 1084 — 1086 — 1088 — 1090 — 1092 — 1094 — 1096 — 1098 — 1100 — 1102 — 1104 — 1106 — 1108 — 1110 — 1112 — 1114 — 1116 — 1118 — 1120 — 1122 — 1124 — 1126 — 1128 — 1130 — 1132 — 1134 — 1136 — 1138 — 1140 — 1142 — 1144 — 1146 — 1148 — 1150 — 1152 — 1154 — 1156 — 1158 — 1160 — 1162 — 1164 — 1166 — 1168 — 1170 — 1172 — 1174 — 1176 — 1178 — 1180 — 1182 — 1184 — 1186 — 1188 — 1190 — 1192 — 1194 — 1196 — 1198 — 1200 — 1202 — 1204 — 1206 — 1208 — 1210 — 1212 — 1214 — 1216 — 1218 — 1220 — 1222 — 1

FÉHER MIKLÓS

ajánlja legkínálóbb gazdasági gépeit, angol, francia, valamint amerikai legnevezetesebb gyárosok gyártmányait.
A legújabb s minden tekintetben az eddigéi készleteket felülmúló kitűnő járgányos eszélőgépeit, a 10 lőerejű;
továbbá svájci vertikális oszlopos járgány eszélőit, a leghíresebb Horsby gözészélőgépeit, Howard szénaforgató és önműködő
szénagyűjtőit. — A legújabb s legkényesebb „Spring Balance” arató-gépet.

Budapest, Iroda és raktár: Bécs, Löwengasse Nr. 24.
ülői-ut 12-dik szám, „Köztelek” épület országgyűlési egyesület.

Hirdetmény!

Egy ügyes péklegény keres-
tetik, ki minőségben üzletvezető
esetleg üzletáras is lehet. —
Bővebb értesítést ad Rozsnyón
(Gömrő) Tomalek András,
264 (3-3) építő-mester.

A „Franklin-társulat” magyar iro-
dalmi intézet kiadásában Budapest
(egyetem-utca 4. sz.) megjelent és
minden könyvtárban kapható:

Kis dekameron.
válogatott beszédek a serdülő
ifjúság számára.

Írta Jókai Mór.

Ára kemény kötésben 2 frt.

A magy. általános
földhitel-részvény-társaság

(befizetett tőke 10 millió forint o. é.)

5¹/₂ és 6⁰/₁₀-os záloglevelei

az előbbie 34 év alatt, az utóbbiak 24 1/2 év alatt fél éves sor-
lások után névértékben visszafizetendők, biztosságuk és kamat-
jövendelmük folytán tők befektetésre igen alkalmasak, napi arfo-
lyamon kaphatók: 282 (1-3)

Budapest: a társaság főpénztárával (Thonet-udvar) a ma-
gyar lezárm. és váltóbanknál (ezelőtt Malvieux C.J.);
a franco-magyar bank váltóházában;
Totis és társa, ezelőtt Wahrmann és fia uraknál (Deák-
utca);
Fuchs, m. k. udv. pénzváltó urnál (Deák-utca);

Glatz, Holzwarth és Schubert uraknál (Dianaf-úrdó);
valamint minden takarékpénztárnál és banknál a vidéken, me-
lyek megrendeléseket is fogadnak el a záloglevelekre.

A magyar általános földhitel-részvénytársulat zá-
loglevelei a m. kir. pénzügyminisztérium 1872-dik jul. 31-én
kelt 35.058. sz. kiadású határozata szerint minden pénzügyi igaz-
gatóságnál és állampénztárnál cautió gyanánt elfogadhatók.

A legbiztosabb és legkellémesebb szer

váltóláz ellen.

Chinin-csokoládé

Chinin-cukor

Rozsnyay M. gyógyszerészől Zombán Tolnamegyében,
melyeket a magyar orvosok és természetvizsgálók nagygyűlése
Flumében pályadíjjal koszorúzott.

Kapható vagy megrendelhető a birodalom minden jó hírű
gyógyszertárában.

A hamisításoktól óvakodni kell!
Mindenki csak a Rozsnyay M.-féle pályakoszoru-
zott készítményt kérje és fogadja el. 135 (29-0)

American-Pills by Böldt

Böldt egészségi labdaccai

vértisztítási labdacok.

E labdacok sokszoros alkalmazást és sokszoros ma-
gasztalást vívtak ki.

Ajánlhatók a labdacok a vér tisztítására megelőző
betegségek után; a fölösleges és rossz nedvek eltávolítására
(növekvő testgyarapodásnál kevés mozgás mellett); továbbá
oly egynél, kik rossz emésztésben, savanyú felbőgésben,
égygyalansághban, székülésben és vértörődásban szenved-
nek. E labdacok különös ajánlatot érdemelnek a guttalettére
hajlamos mutató egynél.

Egy doboz 65 70 labdac ár 1 ft. 50 kr. (10 kr. több.)

Központi raktár: Droguerie medicinale:

Böldt A. H. Genfben (Helvetia).

Valóban kapható:

Pesten: Török József gyógyszerész és főfelügyelő-
zónél Magyarországi számára, király-utca 7. szám. és For-
mágyi Ferencz gyógyszerész Széchenyi-tér 26. sz. Budán:
Wlasek E., Szegeden: Kiss, Sz. Fehérvárott: Diehalla Gy.,
Egerben: Küllner, Temesvárott: Pecher, Brassón: Fabik,
Kolozsvárott: Wolff, Bécsben: Kozdera J. am hohm
Markt 12. gyógyszerész uraknál. 217 (9-0)

Kiadja és nyomatja a „Franklin-társulat” magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapest (egyetem-utca 4-ik szám).

A „Franklin-társulat”

magyar irodalmi intézet kiadásában (Budapesten egyetem-utca 4-ik szám) megje-
lent és minden könyvkereskedésben kapható:

A MAGYAR

ÖNVÉDELMI HARCZ TÖRTÉNETE.

1848—1849.

Regényes leírásokkal a népnek

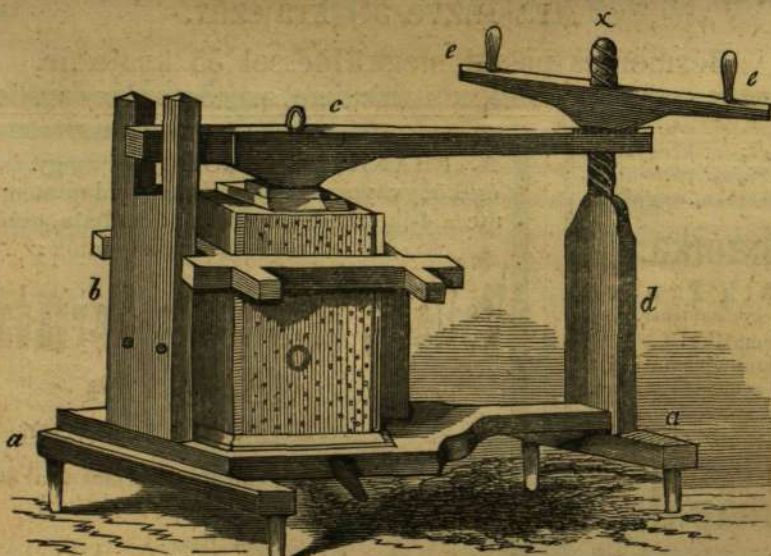
írta TÓVÖLGYI TITUSZ.

4-edrét, 400 nyomt. hasábra terjedve, 32 képpel díszítve. Füzve 1 frt 50 kr.

Orvosi tanácsadó városon és falun

LENGYEL DÁNIEL, orvostudortól.

Második kiadás. (464 lap, 8-adrét.) Füzve 1 frt 50 kr.

NÉPSZERŰ

SZŐLÉSZETI ÉS BORÁSZATI KÉZIKÖNYV.

Vegytani és köztapasztalatok nyomán írta

dr. PERLAKY MIHÁLY.

Számos fametszvényen.

(Nagy 8-rét, VIII, 192 lap.) — Füzve ára 1 ft. 50 kr.

Tartalom: Első rész. Borvegytani előismeretek. Második rész.
Szőlőművelés. Harmadik rész. Pinczegazdálkodás. Első fejezet. A borkészítés. Máso-
dik fejezet. A borkészítés.

E könyv a bortermelés minden ágát alaposan és népszerűen tárgyalja; tehát a
szerző által mult évben írt és pályajutalmazott borászati kézikönyvet átdolgozva, itt kiha-
gással, ott bővítéssel, újabb eszmékkel és gyakorlati utmutatásokkal egészítve, gaz-
dagítva, magával a szőlőműveléssel egészíti ki, hogy borászaink, kik szőlőműveléssel is fog-
lalkoznak mind a szőlő, mind a bormivelés lehetőség teljes tanát ugyanazon tudományos
alapra fektetve birhassák.

Budapest, június 14-én 1874.

24-dik szám.

ELŐFIZETÉSI FÜLTÉTELEK: a Vasárnapi Ujság és Politikai Újdonságok együtt: Egész évre 12 ft., fél évre 6 ft.
Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft., fél évre 4 ft. Csapán a Politikai Újdonságok: Egész évre 6 ft., fél évre 3 ft.

XXI. évfolyam.

HIRDETÉSEK DÍJA: Egy ötször hasábozott petit sor, vagy annak helye egyszeri írtatásnál 10 krajczár; többszöri írtatásnál 10 krajczár. Bélyegdíj külön minden írtatás után 30 krajczár.
Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad Bécsben: Haasenstein és Vogler, Wallfischgasse Nr. 10, Mosse R. Seilerstrasse Nr. 2 és Oppel A. Wollzeile Nr. 22.

WALT WHITMAN,

a demokrácia költője.

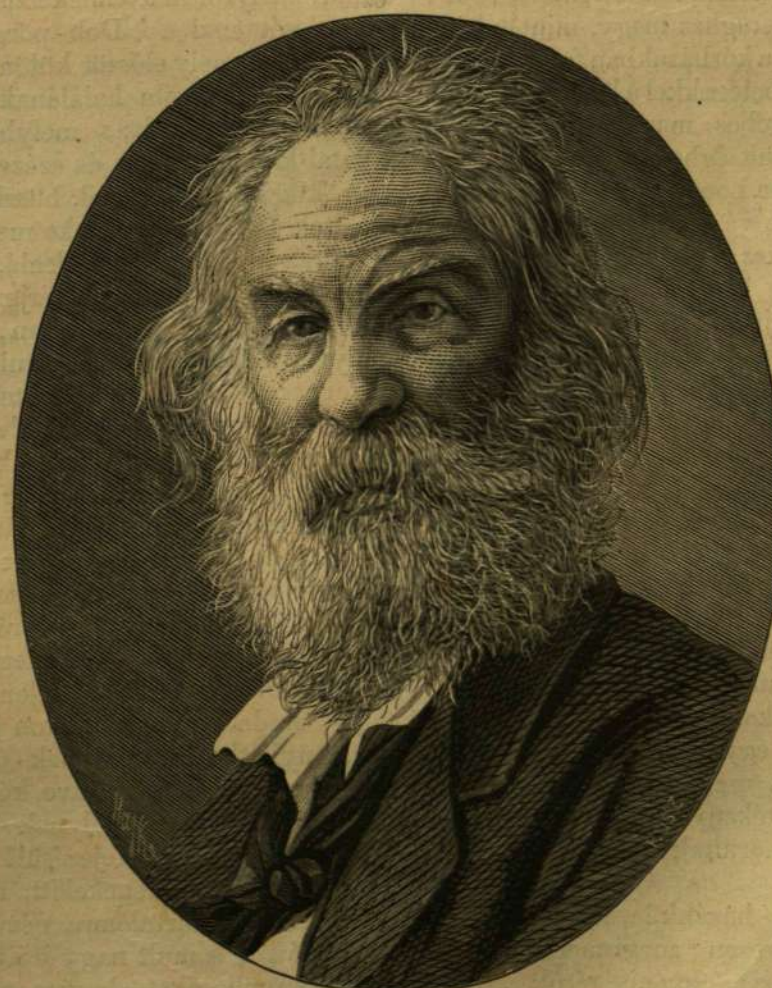
z 1855. év nyarán száz
lapra terjedő kis füzet jelent
meg „Fü-levelek” címmel,
New-Yorknak egyik jelen-
tőbbetlenebb kiadójánál. A
könyv czimlapján a szerző
neve helyett egy aczélmé-
szet volt, mely egy 30—35
éves férfit ábrázol, minden
felső öltöny nélkül, nyitott gallér ingben,
egyik keze nadrágja zsebébe dugva, a má-
sik csipejére fektetve; arcát szakál fűdé,
kalapja homlokán kissé hátra tolva s sze-
lid tekintetű szemével elég szilárdan nézve
a szemlélőre. A könyvet senki sem vette;
a hirdapok, a melyeknek példányokat
küldtek, hallgattak róla; néhány tekinté-
lyes egyén pedig egyenesen méltatlankodó
megjegyzésekkel küldé vissza az ajándék
példányt. Az egyetlen említés róla az volt,
hogy egy pár helyen, mint különösen
nevetséges burlesket mulattatásul föl-
vásták. A midőn egyszerre Emersonnak
néhány magasztaló sora jelenik meg a
munkáról, s pár hónap alatt az egész ki-
adás elfogy. A névtelen mű szerzője Walt
Whitman volt, arra rendeltetve, hogy
nevét és műveit rövid időn ne csak Amerika,
hanem Anglia és az egész európai kon-
tinent ismerje, hogy a magasztaltatás
mellett hosszú éveken keresztül éles meg-
támadásban és kigúnyoltatásban részesül-
jön; de a ki ma már olyan tekintélyes jelen-
ség az amerikai irodalomban, hogy hallga-
tással mellőzni nem lehet. Hazánkat, igaz,
sem az amerikai irodalom, sem különösen
Walt Whitman költészete, közelről nem
érdekl. De mint a ki egy egészen új és
rendkívül merész irodalmi iránynak kez-
deményezője és hatalmasan vallója; a ki
tekintélyes angol kritikusok által kiválóan
a demokrácia és az amerikai talaj költő-
jének nevezeték, már csupán újságánál és
merész eredetiségénél fogva is megérdemel
annyit, hogy róla mi is megemlékezzünk.

Walt Whitman született West-Hills
(Nyugoti halmok) nevű falucskában, New-
Yorktól mintegy 30 angol mérföldnyire,
1819-ben május 31-kén. Ősei Angliából
jöttek, az első beköltözők közt, arra a

helyre, s mintegy négy vagy öt nemze-
déssel előbb telepedtek meg ott. Anyja
holland nő vala. A fiu alig hogy valamit
tanult, 13 éves korában egy könyvnyom-
dába állott be szedőnek; három év múlva
mint vándorló néptanítóval találkozunk
vele, a ki a tengerpart mentén fekvő fa-
lukban, itt is, ott is, gyermekeket tanít, s
a tanítványok szülőimél nyer ellátást. Már
innét ir néhány rajzot a „Democratic Re-
view” számára, melyek akkor figyelmet
költhettek. Majd abba hagyja a vándor

tanítóságot, s New-Yorkba megy, hogy a
journalisták azon könnyű fegyverzetű csa-
patában próbáljon szerencsét, a kik köny-
nyű tollal mindenfélét irnak, mulattatására
a közönségnek, s életmódért magukra
nézve. Néha-néha a politikába is elegye-
dik; gyűléseken szónokol, s a falusi vidé-
ken hatást is csinál; azonban főczélja
inkább az ember- és világismeret, s az élet
örömeinek élvezése.

Az 1837-től 48-ig terjedő időköz alatt
mondhatni az élet minden oldalát megpró-

WALT WHITMAN.